

Naročnik:

Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije, Ljubljana

Projekt:

Strokovne podlage za pripravo regionalnega prostorskega načrta Ljubljanske urbane regije

Delovna faza:

Povzetek zaključnega poročila za ključni aktivnosti št. 1 in 2

Odgovorna pooblaščenka predstavnik naročnika:

mag. Lilijana Madjar

Izvajalci projekta:

Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Institut »Jožef Stefan« Ljubljana

PNZ svetovanje projektiranje d.o.o.

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Odgovorni predstavnik izvajalca:

mag. Andrej Gulič

Projektna skupina:

Irena Balantič (UL, BF, Oddelek za krajinsko arhitekturo)

Viktorija Batagelj (Urbanistični inštitut RS)

Igor Bizjak (Urbanistični inštitut RS)

Alenka Cof (UL, BF, Oddelek za krajinsko arhitekturo)

mag. Barbara Černič Mali (Urbanistični inštitut RS)

mag. Andrej Gulič (Urbanistični inštitut RS)

Tomaž Guzelj (PNZ svetovanje projektiranje d.o.o.)

Aleksander Jakoš (Urbanistični inštitut RS)

mag. Damjan Kavaš (Inštitut za ekonomska raziskovanja)

dr. Davor Kontič (Institut »Jožef Stefan« Ljubljana)

dr. Branko Kontič (Institut »Jožef Stefan« Ljubljana)

Tomaž Kralj (UL, Biotehniška fakulteta, Center za pedologijo in varstvo okolja)

Naja Marot (Urbanistični inštitut RS)

mag. Luka Mladenovič (Urbanistični inštitut RS)

Sabina Mujkić (Urbanistični inštitut RS)

dr. Jože Panjan (UL, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo)

Nadja Penko Seidl (UL, BF, Oddelek za krajinsko arhitekturo)

Sergeja Praper (Urbanistični inštitut RS)

dr. Franc Trček (UL, Fakulteta za družbene vede)

Predmetne oznake

Ključne besede: regionalni prostorski načrt, strokovne podlage, Ljubljanska urbana regija, naravne danosti, družbene danosti, demografski vidiki, sistem naselij, družbena javna infrastruktura, gospodarska javna infrastruktura, energetska infrastruktura, infrastruktura komunalnega in vodnega gospodarstva, regionalna prometna študija, celovita presoja vplivov na okolje, statistične regije, Slovenija, sosednje tuje regije in države, Evropska unija.

Subject terms

Keywords: regional spatial plan, background documents, Ljubljana urban region, natural conditions, societal conditions, demography, settlement system, social infrastructure, economic infrastructure, public utility and water management infrastructure, regional transportation infrastructure, strategic environmental impact assessment, statistical regions, Slovenia, neighbouring countries and regions, European Union.

Interna oznaka projekta: UI/8041

Razmnoženo v 2 izvodih

Ljubljana, 15. oktober 2008

Vodja projekta:
mag. Andrej Gulič

Direktorica:
izr. prof. dr. Kaliopa Dimitrovska Andrews

Uvod

Izvedba projekta »Strokovne podlage za pripravo regionalnega prostorskega načrta Ljubljanske urbane regije« predstavlja prvo fazo izdelave regionalnega prostorskega načrta. Namen projekta je pripraviti strokovne podlage za regionalni prostorski načrt, to je opraviti analizo prostora in njegovih sestavin, analizo procesov na posameznih območjih v regiji, izdelati scenarije prostorskega razvoja in predlagati rešitve v obliki zasnov prostorskih sistemov.

Pričujoče gradivo je povzetek zaključnega poročila za ključni aktivnosti št. 1 in 2. V njem so povzeti rezultati analize naravnih in družbenih danosti Ljubljanske urbane regije ter dosedaj opravljenega dela pri pripravi strateške presoje vplivov na okolje.

Kazalo

POGLAVJE		Stran
I	Nadregionalni vidiki prostorskega razvoja Ljubljanske urbane regije	1
	<i>Ključna aktivnost št. 1</i>	
II	Strokovne podlage o naravnih danostih LUR	7
	<i>Ključna aktivnost št. 2</i>	
III	Regionalna demografska študija	14
IV	Analiza obstoječega sistema naselij v regiji	17
V	Analiza družbene javne infrastrukture	21
VI	Analiza energetske infrastrukture	30
VII	Analiza komunalnega in vodnega gospodarstva	34
VIII	Analiza telekomunikacij	37
IX	Regionalna prometna študija	39
	<i>Ključna aktivnost št. 5</i>	
X	Izdelava strateške presoje vplivov na okolje za zasnove prostorskih ureditev	43

I Nadregionalni vidiki prostorskega razvoja Ljubljanske urbane regije

1 Vizija LUR

Predlagamo, da Ljubljanska urbana regija (v nadaljevanju LUR) opredeli naslednjo vizijo razvoja, ki se nanaša na teritorialno sodelovanje LUR-a v okviru EU:

LUR bo v sedanjem programskem obdobju (2007-2013) utrdil svoj strateški položaj znotraj omrežja regij EU ter širše na način, da bo postal aktiven deležnik na področju teritorialnega sodelovanja in bo na svojem teritoriju vmestil središče evroregije, ki bo delovala kot akcijska enota z ustrežno strateško kapaciteto.

2 Splošne ciljne usmeritve

Predlagamo, da so cilji s katerimi se bo LUR prizadeval uresničiti predlagano vizijo so naslednji:

1. LUR bo oblikoval jasno strateško predstavo o tem kakšne so prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti vključevanja LUR-a v obstoječa in prihodnja območja teritorialnega (medregionalnega in transnacionalnega) sodelovanja.
2. LUR bo oblikoval strateške interese o tem kako v razmerah pospešenih globalizacijskih in evropskih integracijskih procesov, po eni strani, ohranjati ter razvijati svojo regionalno gospodarsko, socialno, etnično in kulturno samobitnost, po drugi strani pa širiti njen ustvarjalni vpliv v multikulturni prostor Evrope regij in sveta.
3. LUR bo oblikoval strateške usmeritve na področju teritorialnega sodelovanja. Skupne strateške usmeritve so nujno potrebne, če želimo da vsi razvojni deležniki, ki se vključujejo v različne programe teritorialnega (medregionalnega in transnacionalnega) sodelovanja, uresničujejo poleg svojih posebnih ali skupnih interesov še opredeljene nacionalne strateške interese.
4. LUR bo zagotovil pogoje za vzpostavitev trdne in učinkovite organizacijske povezanosti vseh dejavnikov, ki nastopajo na področju teritorialnega sodelovanja LUR-a. V širšem smislu to pomeni učinkovito sinergijsko povezanost vseh vladnih resorjev pri uresničevanju strateških nacionalnih interesov in usmeritev, v ožjem smislu pa učinkovito sinergijsko povezanost organov (organa) upravljanja pri izvajanju programov in projektov v okviru teritorialnega (medregionalnega in transnacionalnega) sodelovanja.
5. LUR bo zagotovil sinergijsko povezanost programov in projektov transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja.
6. LUR bo zagotovil koordinirano sodelovanje vseh občin pri izvajanju programov in projektov na področju teritorialnega sodelovanja.
7. LUR se bo še naprej aktivno vključeval v sedanja in prihodnja območja transnacionalnega sodelovanja v okviru katerih bo uresničeval svoje strateške mestne interese in usmeritve.
8. LUR si bo prizadeval, za temeljito in vsestransko preučitev predloga za ustanovitev evropske evroregije »Evroregija prihodnosti« (Future EU-region)

in če bodo rezultati ugodni se bo prizadeval, da se središče omenjene evroregije z vsemi institucijami vmesti v Ljubljani. V njej edino Slovenija nastopa v vlogi države članice EU, ostali partnerji so, poleg Hrvaške, sosednje italijanske, avstrijske in madžarske dežele oz. županije. Poleg tega zavzema Slovenija v omenjeni evroregiji središčni teritorialni položaj, kar ji vzpostavlja ugodne pogoje za to, da v okviru nje prevzame osrednjo koordinativno vlogo.

9. Zunanji položaj in vloga LUR-a je in bo odvisna predvsem od notranje gospodarske, družbene, kulturne, institucionalne in politične moči ter kohezivnosti LUR-a. Priložnosti iz vključevanja v različna območja transnacionalnega sodelovanja ter makro- in minievroregije, ki temeljijo na čezmejni teritorialni delitvi funkcij in dejavnosti, bodo uresničene edinole, če bo najprej dosežena optimalna teritorialna delitev funkcij in dejavnosti znotraj Slovenije ter v njem opredeljena vloga in položaj LUR kot osrednje in najbolj razvite slovenske regije. V prizadevanjih za dosego večje teritorialne kohezivnosti znotraj območij transnacionalnega sodelovanja ter evroregij v katere se vključuje LUR, je potrebno najprej izboljšati teritorialno kohezivnost znotraj Slovenije.

3 Predlogi konkretnih ciljnih usmeritev in ukrepov

3.1 Ciljne usmeritve LUR v kontekstu globalnih sprememb

Menimo, da je pri koncipiranju prihodnjega dolgoročnega prostorskega razvoja LUR-a potrebno od samega začetka izhajati iz globalne teritorialne ravni ter sebi in vsem ključnim razvojnim deležnikom ter ostalim reprezentativnim predstavnikom širše javnosti postaviti vprašanje: *na kakšen način lahko LUR – kot mestna regija prestolnice ene od držav EU – prispeva k trajnostnemu razvoju sveta, kakšne so njene prednosti in priložnosti ter na kakšen način jih lahko ustvarjalno izkoristi za dobrobit svojih prebivalcev, podjetij in drugih deležnikov?*

Na to vprašanje seveda ni lahko dati enostaven in enoznačen odgovor, še posebej ker ne razpolagamo z ustreznimi raziskavami, ki bi nam lahko pomagale pri opredeljevanju globalnih razvojnih ciljev in usmeritev LUR-a. Ustrezne raziskave bi nam lahko dale informacije o tem:

1. Kako se LUR-u primerljive regije v svetu soočajo z izzivi aktualnih globalizacijskih procesov?
2. Kako se regije v Evropi, EU in v sosednjih državah soočajo z zgoraj omenjenimi razvojnimi procesi?
3. Kako se z izzivi globalizacije soočajo pomembna urbana središča v naši (ne)posredni soseščini in kako s svojimi eventualnimi globalnimi razvojnimi strategijami vplivajo na sedanji in še bolj na prihodnji razvoj LUR-a?
4. Kakšne so prostorske posledice omenjenih razvojnih procesov in prostorske politike ter ukrepi?

Poleg zgoraj navedenega ne razpolagamo z informacijami o tem kakšni so strateški cilji in usmeritve ključnih gospodarskih subjektov, ki so sedaj alocirani na območju LUR-a. Ne nazadnje ne razpolagamo z vizijo in splošno razvojno strategijo LUR-a v kontekstu sodobnih globalizacijskih procesov?

V opisanem kontekstu se nahajamo pred izrazito zahtevno nalogo, da predlagamo ciljne usmeritve in ukrepe prihodnjega dolgoročnega (prostorskega) razvoja LUR-a v kontekstu globalnih sprememb. Kljub temu v nadaljevanju predlagamo ciljne usmeritve in ukrepe kot osnovo za razpravo in spreminjanje oz. dopolnjevanje s strani predstavnikov naročnika in vseh ostalih relevantnih javnosti.

Ciljne usmeritve:

1. Gospodarstvo LUR je odprto tujim (multinacionalnim) podjetjem in svetovnemu trgu.
2. Domača podjetja pospešeno vztopajo na mednarodni trg.
3. Podjetja znotraj LUR-a uvajajo nove tehnologije in sodelujejo v procesih mreženja znotraj LUR-a ter navzven do globalne ravni in s povezovanjem ponudbe izkoriščajo možnosti na svetovnem trgu.
4. LUR je lokacija kjer se pospešeno izvajajo raziskovalne in inovacijske dejavnosti, razvijajo nove tehnologije ob sočasni izgradnji potrebne infrastrukture in superstrukture.
5. LUR je lokacija kjer pospešeno nastajajo in se širijo nova mala in srednje velika postindustrijska podjetja.
6. LUR se uveljavlja kot priznana kongresna regija na globalni ravni.
7. LUR se uveljavlja kot svetovno znana in priznana destinacija za izvajanje vrhunskih kulturnih in športnih prireditev.
8. LUR varuje svoje grajeno (naselja, infrastruktura) in naravno okolje (vodotoki, podtalnica, gozdovi in kmetijske površine, zelene površine) na način da uvaja ustrezne prilagoditvene politike in ukrepe pred možnimi negativnimi vplivi globalnih podnebnih sprememb (poplave, suše, neurja, itd.).

Za uresničevanje zgoraj predlaganih ciljnih usmeritev predlagamo določene ukrepe. Ukrepi – tako kot ciljne usmeritve – so sestavni del lastne »zunanje« razvojne politike LUR-a. Gre za naslednje *ukrepe*:

1. Ustvarjanje ustreznega sistema regulatornih mehanizmov in instrumentov LUR-a, ki spodbujajo nastajanje odprtega tekmovalnega trga, ki privlačevalno vpliva na alociranje podružnic multinacionalnih podjetij (LUR kot regulator trga).
2. LUR se pojavlja kot aktivni deležnik oz. katalizator nastajanja novih partnerskih omrežij med podjetji in ostalimi institucijami v smeri skupnega izkoriščanja priložnosti, ki se pojavljajo na globalnem trgu (LUR kot globalno podjetje).
3. LUR se pojavlja kot mediator domačih in tujih subjektov na področju znanosti, izobraževanja ter gospodarstva s ciljem vzpostavljanja ustreznih organizacijskih okvirov in prostorskih pogojev za razvoj ter vmeščanje podjetniških inkubatorjev, znanstvenih in tehnoloških parkov na območju LUR-a (LUR kot mediator na področju podjetništva, znanosti in tehnologije).
4. LUR se pojavlja kot mediator na področju razvoja sistema organizacije in upravljanja ter izgradnje sodobne infrastrukture za izvajanje vrhunskih kongresnih, kulturnih in športnih prireditev (LUR kot mediator na področju znanosti, kulture in športa).
5. LUR skupaj z ostalimi razvojnimi deležniki načrtuje in preoblikuje svoj prostor, da po eni strani blaži negativne vplive na podnebne spremembe, po drugi

strani pa se jim aktivno prilagaja s tem da zmanjšuje njihove potencialne negativne posledice v prostoru.

Instrumenti uresničevanja predlaganih razvojnih usmeritev in ukrepov so naslednji:

1. Načrtovanje in izgradnja globalno privlačnega poslovnega središča (CBD – central business district) v MOL-u z najsodobnejšo poslovno infrastrukturo ter z odlično dostopnostjo z najsodobnejšo prometno in informacijsko-komunikacijsko infrastrukturo.
2. Načrtovanje in izgradnja globalno privlačnega znanstvenega in tehnološkega parka.
3. Načrtovanje in izgradnja globalno privlačnega kompleksa (objektov) za izvajanje kongresnih, kulturnih in športnih prireditev.
4. Načrtovanje in izgradnja globalno privlačnega kliničnega centra za izvajanje vrhunskih zdravstvenih storitev.
5. Vzpostavitev sodobne in fleksibilne pokrajinske uprave, ki bo sposobna servisirati opisane ukrepe/projekte.
6. Načrtovanje novih zazidalnih površin na območjih, ki niso neposredno ogrožena od negativnih vplivov podnebnih sprememb ter varovanje že izgrajenih površin (napr. dodatno varovanje grajenih površin na Viču pred stoletnimi in tisočletnimi vodami).

Za uresničevanje predlaganih ukrepov/projektov je potrebno izpolniti naslednje *pogoje*:

1. Zgraditi potniško postajo na omrežju hitre železnice v MOL-u, po možnosti v sklopu predlaganega globalno privlačnega poslovnega središča.
2. Urediti potniško postajo tako, da bo obenem tudi mestno, regionalno in državno vozlišče za vodenje vseh oblik trajnostnega transporta in točka hitrega in kakovostnega dostopa do letališča Jožeta Pučnika Ljubljana.
3. Zgraditi fiksno širokopasovno mestno teleoptično omrežje, ki bo predstavljajo infrastrukturo hrbenico za mreženje vseh razvojnih deležnikov navznoter in navzven do globalne ravni.
4. Razviti vrhunsko ponudbo finančnih in proizvodnih storitev.

3.2 Ciljne usmeritve LUR v kontekstu EU

Ciljne usmeritve, ukrepi, instrumenti in pogoji za hitrejši (prostorski) razvoj LUR-a na globalni ravni so relevantni na vseh nižjih teritorialnih ravneh, tako tudi na ravni EU. V nadaljevanju dodajamo tiste vsebine, ki so specifične kontekstu povezovanja LUR-a znotraj teritorialne ravni EU.

Ciljne usmeritve:

1. LUR – s svojim globalno privlačnim poslovnim središčem – je prostor kjer se vmestijo sedeži večine slovenskih multinacionalnih (multilokacijskih) podjetij (Alpina, Prevent, Kolektor, Hidria itd.).
2. LUR gosti sedež pomembne inštitucije EU.
3. LUR se aktivno vključi v predlagano Evropsko globalno integracijsko cono – Donavska cona v okviru katere prevzame vlogo logističnega in finančnega središča za države jugovzhodne Evrope in Mediterana.

4. LUR postane središče evroregije »Evroregija prihodnosti« (Future EU-region).

Predlagani ukrepi, ki veljajo za globalno raven, se na tej ravni dopolnijo z naslednjim *ukrepom*:

1. LUR se funkcionalno tesno poveže s Koprrom s katerim ustvarita »globalno metropolitansko regijo«.

Instrument uresničevanja zgoraj omenjenega ukrepa je naslednji:

1. znotraj LUR-a se v MOL-u razvije globalno logistično središče v Kopru pa globalno morsko pristanišče za države srednje Evrope, »Donavske cone« in jugovzhodne Evrope.

Pogoj za uresničitev predlaganega ukrepa je – poleg vseh predlaganih pogojev na globalni ravni – še naslednji:

1. V LUR-u se vzpostavi osrednji logistično transportni center Slovenije in srednje Evrope v katerem potekajo vse potrebne logistično transportne dejavnosti s pretovorjenim blagom in koprskega pristanišča in drugih pristanišč Severnega Jadrana.

3.3 Ciljne usmeritve LUR v kontekstu države

Ciljne usmeritve, ukrepi, instrumenti in pogoji za hitrejši (prostorski) razvoj LUR-a na globalni in evropski ravni so relevantni na vseh nižjih teritorialnih ravneh, tako tudi na ravni države. V nadaljevanju dodajamo tiste vsebine, ki so specifične kontekstu povezovanja LUR-a znotraj Republike Slovenije.

Ciljne usmeritve:

1. »Ljubljana se na državni ravni razvija kot državno središče in najpomembnejše državno prometno vozlišče, kjer so skoncentrirane najvišje funkcije, vrhunske ustanove, osrednje poslovne, kulturne, storitvene in oskrbne dejavnosti ter institucije, pomembne za vso državo« (SPRS, s. 11).
2. Znotraj LUR-a se v MOL-u razvije osrednje središče razvoja postindustrijskih dejavnosti v Sloveniji, industrijske dejavnosti se razvijajo in alocirajo v ostalih regijah.

Ukrepi:

1. znotraj LUR-a MOL ohrani vsaj obstoječi obseg financiranja iz državnega proračuna.

Instrumenti:

1. RRA LUR operativno skrbi za uresničevanje razvojnih interesov LUR-a na vseh obravnavanih teritorialnih ravneh.

Pogoji:

1. Pogoj za uresničitev zgoraj omenjenih ciljev, ukrepov in instrumentov je aktivno prizadevanje za opredelitev novega zakona o državni prestolnici in sodelovanje predstavnikov LUR-a in MOL-a pri njegovi pripravi.

II Strokovne podlage o naravnih danostih LUR

1 Splošne ugotovitve

Ljubljanska urbana regija ima ugodno geostrateško lego in razmeroma dobro ohranjeno krajinsko zaledje s številnimi parki. Prednost regije je bogata kulturna dediščina, razmeroma ohranjena struktura krajine ter tesna povezanost urbanega in naravnega okolja. Naravno okolje v LUR je dobro ohranjeno, saj je kar 46% površine LUR vključene v vsaj eno od naravovarstvenih kategorij (ekološko pomembno območje, posebno varstveno območje Natura 2000, naravne vrednote, zavarovana območja). Tudi pokritost regije z gozdom kaže na velik delež naravno bolj ohranjenih površin, 57% površine regije namreč pokrivajo gozdovi.

V okviru ključne aktivnosti št. 1 je prikazana analiza stanja prostora v LUR, ki obsega pregled naravnih lastnosti prostora (zrak in podnebje, relief in tla, vode itd.), pregled rab v prostoru (kmetijstvo, gozdarstvo, rekreacija itd.), pregled vseh varovanih območij in njihovih varstvenih režimov. Naslednji korak je vrednotenje prostora z iskanjem prostorskih potencialov za dejavnosti, ki temeljijo na rabi krajine ali okoljskih kakovosti, to so kmetijstvo, gozdarstvo, izkoriščanje mineralnih surovin, rekreacija in turizem, varstvo narave, varstvo kulturne dediščine in prepoznavnih značilnosti krajine. Potenciali prostora za opravljanje posameznih dejavnosti so identificirani na podlagi analize privlačnosti, ranljivosti in ustreznosti prostora. Namen analize privlačnosti, ranljivosti in ustreznosti prostora je optimizacija razmestitve dejavnosti in rab v prostoru. Z analizo celotnega prostora obravnave, območja LUR, ugotavljamo, na katerih lokacijah so prostorske danosti za dejavnost primerne in obenem ne predstavljajo tveganja za nastanek negativnih vplivov na okolje. V študiji privlačnosti iščemo takšne lastnosti prostora, ki vplivajo na tehnično izvedljivost in rentabilnost dejavnosti, v študiji ranljivosti pa odkrivamo lastnosti prostora, zaradi katerih bi lahko prišlo do negativnih okoljskih vplivov, in so pomembne predvsem z vidika varstva javnega interesa na področju varstva okolja. Obravnavani so vplivi na naravo, vključno z biotsko raznovrstnostjo in naravnimi vrednotami, na bivalno okolje in kulturno dediščino, na naravne vire, vključno z vplivi na potencialne za razvoj kmetijstva, gozdarstva, vodnega gospodarstva, rekreacije in turizma in drugih naravnih virov. S študijo ustreznosti usklajujemo oba vidika, iščemo lokacije, ki so obenem najbolj privlačne in hrati niso ranljive. Tako identificiramo potencialno najprimernejše lokacije za umestitev določene dejavnosti ali rabe ter se izognemo kasnejšim zapletom zaradi neizvedljivosti projekta ali konfliktom z drugimi uporabniki prostora ter zastopniki varstvenih interesov. Rezultati so namenjeni kot pomoč in usmeritev pri umeščanju obravnavanih dejavnosti v prostor. Podrobneje so obravnavane dejavnosti, ki temeljijo na rabi okoljskih kakovosti, to so:

- kmetijstvo,
- gozdarstvo,
- rekreacija v naravnem okolju,
- izkoriščanje mineralnih surovin,
- varstvo narave,
- varstvo kulturne dediščine in prepoznavnih značilnosti krajine,
- varstvo vodnih virov.

Namen preventivnega prostorskega planiranja je tudi preprečevanje nastanka škod v okolju z ustrezno rabo zemljišč, ki so izpostavljena naravnim ali drugim nesrečam. Pripravljen je poseben model, kjer so opredeljena območja, ki izkazujejo večji potencial ali večjo verjetnost pojavljanja naravnih ali drugih nesreč (poplave, plazovi, erozija tal, industrijske nesreče).

Modeli privlačnosti, ranljivosti in ustreznosti so podrobneje prikazani v poročilu, na osnovi rezultatov pa lahko povzamemo nekatere splošne ugotovitve.

2 Kmetijstvo

Kmetijske površine pokrivajo skupaj z gozdom večji del prostora regije in s tem pomembno sooblikujejo krajinsko podobo. Kmetijstvo je dejavnost, ki ima izrazito več funkcionalno vlogo v prostoru. Vloga kmetijstva danes in v prihodnosti presega ožji okvir svoje dejavnosti in pomembno prispeva k razvoju drugih dejavnosti, kot so turizem, poselitev, ohranjanje kulturne krajine, varstvo biotske raznovrstnosti itd.

Povprečna kmetija v LUR ima v uporabi 6,5ha kmetijskih zemljišč, kar je za 1,2 ha več od slovenskega povprečja. Večji potencial prostora za intenzivno in tržno usmerjeno kmetijstvo je na Kamniško-Bistriški ravnini, na obsavskih ježah, ob reki Savi od Medvod do Litije, v posameznih dolinah in kotlinah, na Mengeškem polju, Grosupeljskem polju itd. Potencial za ekološko kmetijstvo in sadjarstvo je tudi v hribovitejših predelih regije, na območju Polhograjskih Dolomitov, Janč, Krimskega hribovja.

Prednost LUR na področju razvoja kmetijstva je razmeroma velika naravna ohranjenost prostora ter ugodni pogoji za kmetijstvo, kar omogoča razvoj ekološkega kmetijstva. Pridelava in predelava ekoloških izdelkov ter oblikovanje blagovnih znamk omogoča trženje kakovostnih kmetijskih proizvodov z višjo dodano vrednostjo. Bližina večjih mest in naselij in dobra prometna povezanost odpirajo možnosti trženja proizvodov na tržnicah, eko-tržnicah ipd. Dobra prometna povezanost in naravna ohranjenost prostora odpirajo možnosti za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (turizem, obrt, terapijske kmetije). Bližina raziskovalnih inštitucij omogoča povezovanje in sodelovanje med inštitucijami in kmetijskimi enotami za razvoj in doseganje inovacij v kmetijstvu.

3 Gozdarstvo

Gozdovi pokrivajo 57% površine LUR, večji del gozdov sestavljajo listnati gozdovi (54%). Večina gozdov je v zasebni lasti, in sicer kar 83%, 15% gozdov je v državni lasti in samo 2% gozdov je v občinski lasti. Pri upravljanju z gozdovi se vedno bolj poudarja njihova več funkcionalnost, poleg gospodarskih tudi socialne in ekološke funkcije. Znotraj gozdnogospodarskega območja Ljubljana je lesnoproizvodna funkcija na prvi stopnji poudarjenosti prisotna na polovici gozdov, ekološke na četrtnini in socialne funkcije na šestini gozdnega prostora.

Med gozdnimi združbami prevladujejo bukovja na nekarbonatnih kamninah, gričevnata in podgorska bukovja, termofilna bukovja in bukovja na rendzinah ter jelova bukovja. Dobro polovico lesne zaloge predstavljajo listavci, med katerimi prevladuje bukev. Od iglavcev je največ smreke, ki pa je predvsem na nižjih nadmorskih višinah prizadeta zaradi podlubnikov.

Odprtost gozdov s cestami in vlakami je razmeroma dobra, državni gozdovi so sicer bolj odprti od zasebnih. V večini gozdov je les mogoče spraviti traktorsko, na dobri tretjini površin je potrebno kombinirano spravilo, na manj kot odstotku površin pa je potrebno ročno spravilo ali spravilo z žičnico.

Ob upoštevanju tako razvojnih - gospodarskih, kot tudi varovalnih vidikov, imajo potencial za izkoriščanje gozdovi na celotnem območju LUR-a. Največji potencial je izkazan v občinah na južnem delu regije: Logatcu, Vrhniki, Borovnici, Brezovici, Igu, Škofljici, Velikih Laščah, Grosupljem, Dobropolju in Ivančni Gorici. Na ostalih območjih je potencial sicer nekoliko manjši, pojavljajo pa se posamezni otoki z večjim potencialom.

Prednosti LUR-a na področju razvoja gozdarstva so predvsem v dokaj naravno ohranjenih gozdovih, ki omogočajo razvoj vseh funkcij gozdov. Z razvojnega vidika veliki gozdni kompleksi omogočajo tako razvoj turizma in rekreacije v naravnem okolju, kot tudi gospodarko izkoriščanje gozda – tako za potrebe industrije, kot tudi za izrabo lesne biomase za ogrevanje, tudi zaradi vedno dražjih ostalih energentov.

4 Rekreacija v naravnem okolju

Rekreacijske dejavnosti pomembno sooblikujejo zdravo in kakovostno bivalno okolje. Vsaka oblika rekreacije ima specifične zahteve po prostoru, pogoj za razvoj in delovanje večine rekreacijskih dejavnosti je kvalitetno okolje.

LUR ima kljub svoji legi na stičišču prometnih koridorjev in največjemu slovenskemu urbanemu območju ohranjeno naravno zaledje, ki ga je mogoče izkoristiti za različne oblike rekreacije. Cilj, zaradi katerega sploh iščemo možnosti za razvoj rekreacijskih dejavnosti pa je zagotoviti možnost čim večjemu številu prebivalstva rekreacijo v naravnem okolju.

Da bi preverili kakšne so možnosti, ki jih naravno okolje ponuja za razvoj rekreacijskih dejavnosti, so bile izdelane analize potencialov za razvoj različnih rekreacijskih dejavnosti: kolesarstva, zimskih športov, pa tudi zgolj za krajše oz. daljše rekreativno preživljanje prostega časa v naravnem okolju. Poudarek je bil dan t.im. mehkim oblikam rekreacije, ki izkoriščajo prednosti naravnega okolja, vendar bistveno ne posegajo vanj z gradnjo posebnih objektov in infrastrukture.

Območja, ki so najbolj ustrezna za kratkotrajno preživljanje prostega časa v naravnem okolju se nahajajo na celotnem območju LUR-a, na naravno bolj ohranjenih in doživljajsko pestrih območjih, ki so v bližini naselij. Območja, ki so bolj oddaljena od naselij so se – prav zaradi upoštevanega kriterija lahke in hitre dostopnosti, izkazala za manj ustrezna. Za razliko od prejšnjega modela smo z modelom ustreznosti za daljše rekreativno preživljanje prostega časa in turizem

iskali tista območja, ki so – enako kot pri prejšnjem modelu – naravno ohranjena, doživljajsko pestra, ter nudijo različne možnosti preživljanja prostega časa – npr. sprehajanje, obiskovanje objektov kulturne dediščine, manjši piknik prostori, itd, vendar pa kriterij bližine naselij ni tako pomemben. Območja, ki so ustrezna za rekreacijo in turizem v naravnem okolju so razpršena po celotnem območju LUR-a.

Pri iskanju potencialnih lokacij za kolesarjenje smo se osredotočili na iskanje območij oziroma tras, ki so primerne za čim večji krog kolesarjev – od rekreativnih kolesarjev, do družin z otroci in starejših. Območja, primerna za kolesarjenje v naravi se nahajajo na celotnem območju LUR-a, večji potencial imajo območja na jugovzhodnem delu regije – v občinah Ivančna Gorica, Dobrepolje, Grosuplje, Velike Lašče in Škofljica, na zahodu v občinah Logatec, Horjul in Dobrova – Polhov Gradec, ter na severu v občinah Mengeš, Komenda, Dožale, Moravče, Kamnik in Dol pri Ljubljani.

Pri iskanju ustreznega prostora za kamp smo se osredotočili na lokacije v naravnem okolju, ki so poleg tega dobro dostopne in ležijo na položnem ter odcednem zemljišču. Naječja zgozditve ustreznih območij je na zahodnem delu občine Ljubljana, manjše pa tudi na severnem delu Ljubljane, v Medvodah, Vodica, Komendi, Domžalah, Moravčah in Kamniku.

Največji potencial za razvoj rekreacije ob vodi in za izvajanje vodnih športov je izražen na posameznih odsekih večjih vodotokov, Ljubljanice, Save in Kamniške Bistrice. Savska obrečna krajina ponuja velike možnosti za ureditev rekreacijskih površin. Ob gradnji HE na Savi bodo nastale zaježitve, kjer bodo tudi možnosti za ureditev večjih rekreacijskih območij. Velik potencial je ob reki Savi v Tacnu, še neizkoriščen prostor z velikim potencialom je na sotočju Ljubljanice, Save in Kamniške Bistrice. Izjemno privlačen prostor je tudi Ljubljanica, ki je na določenih odsekih primerna za veslanje in plovbo.

5 Izkoriščanje mineralnih surovin

V LUR so potencialno zanimiva nahajališča mineralnih surovin, predvsem gradbenih, ki so primerna za morebitno nadaljno eksploatacijo. V MOL sta dva pridobivalna prostora za katera je država podelila rudarsko pravico za gospodarsko izkoriščanje mineralnih surovin, to sta Podutik (tehnični kamen-dolomit) in Sadinja vas (tehnični kamen-dolomit). Ostale odkope v MOL se opredeli kot območja sanacije. V občini Vrhnika so aktivni kamnolomi Verd, Čelo in Lesno Brdo.

Geološki zavod Slovenije v Strokovnih podlagah za pripravo regionalnega prostorskega načrta LUR (GZS, 2008) opozarja, da se pri gradnji velikih objektov kot so podzemne garaže, industrijske cone, tehnološki parki ipd. pojavljajo velike količine nevgradljivih zemljin, ki jih je treba primerno deponirati, najprej začasno, kasneje trajno. Po oceni Geološkega zavoda Slovenije samo na gradbiščih v okolici Ljubljane ostaja 3-5 mil m³ materialov, za katere deponije niso predvidene in določene, njihovo odlaganje je stihijsko in je stvar iznajdljivosti posameznih izvajalcev. Odvečne mase zemljin, katerih kakovost ni

primerna za vgradnjo kot gradbeni material, bi kazalo koristno uporabiti za izdelavo različnih zasipov nasipov, sanacijo opuščenih kamnolomov ipd.

6 Varstvo narave

Varovanje naravno bolj ohranjenih površin je nujno zaradi narave same, zaradi ohranjanja njenih zakonitosti, naravnih ekosistemov, biotske pestrosti in zaradi zagotavljanja kakovostnih bivalnih razmer. Naravno ohranjena območja imajo velik pomen za rekreacijo, varstvo naravnih virov, strukturiranje podobe krajine, za klimatske razmere, blažitev posledic naravnih in drugih nesreč ipd. Prednost regije so obsežna območja naravne in kulturne krajine z veliko zgostitvijo naravnih vrednot, velikim številom različnih, razmeroma dobro ohranjenih habitatnih tipov, biotsko pestrostjo, velikim številom parkov, gosto mrežo vodotokov, ki imajo pomembno ekološko in rekreativno vlogo, z raznolikim obvodnim prostorom, ki ponuja številne možnosti za različne rabe in ureditve. Pregled varovanih območij in varstvenih režimov je podrobneje predstavljen v proročilu. Varstvo narave in varstveni režimi temeljijo predvsem na ohranjanju nekega stanja v prostoru in ne upoštevajo spreminjevalnih procesov v naravi in pogosto delujejo omejujoče na razvoj drugih dejavnosti ali rab. Z namenom, da se ugotovi, katera so območja z večjo naravno ohranjenostjo je pripravljen model potencialov prostora za varstvo narave s poudarkom na varstvu območij z visoko ohranjenostjo naravnih procesov. Območja z visoko ohranjenostjo naravnih procesov so območja, kjer posegov v prostor ni bilo oziroma so bili ti minimalni in niso znatneje vplivali na potek naravnih procesov. To so območja z izjemno, redko, tipično izoblikovanostjo površja, ki je posledica naravnih procesov, območja z visoko stopnjo ohranjenosti naravnih ekosistemov, habitatov, območja pomembna za ohranjanje naravnih procesov in območja z izrazitejšo naravno dinamiko. Največji potencial za varstvo območij z visoko ohranjenostjo naravnih procesov kažejo gozdne površine, gozdni rezervati, območja varovalnih gozdov, vode in obvodni prostor, mokrišča, strma in nedostopna območja, zavarovana območja narave in območja naravnih vrednot. Največji potencial imajo Kamniško Savinjske Alpe, Polhograjsko hribovje, Šmarna gora, Skaručenska raven, Bukovski in Koseški hrib, pobočja Rašice, Češeniške in Prevojske gmajne, Zagoriški hrib, Golovec, Radensko polje, Dobrepolje, Iški vintgar, Krmsko hribovje, Menišija, Logaška planota in Planinsko polje.

7 Varstvo kulturne dediščine in prepoznavnih značilnosti krajine

S povečevanjem pomena regije se stopnjuje potreba po ohranjanju regionalne identitete in s tem prepoznavnost naravnih in kulturnih značilnosti krajine. Za prepoznavne krajine je značilno, da imajo visoko doživljajsko vrednost, ki temelji na sestavljenosti krajinske zgradbe, njeni pestrosti, notranji usklajenosti, enkratnosti ali izjemnosti. Potenciali prostora za varstvo kulturne dediščine in prepoznavnih značilnosti krajine so največji na območjih, ki so opredeljena kot območja izjemne krajine in v območjih s poudarkom na kulturni dediščini z visoko pričevalno in spomeniško vrednostjo. Območja z večjimi potenciali so tista, kjer se na manjšem območju nahaja več naravnih ali oblikovanih značilnosti, izjemnosti, tipičnosti, posebnosti, imajo kulturni ali simbolni pomen.

Velik potencial za varstvo kulturne dediščine in ključnih ter prepoznavnih krajinskih značilnosti so naravne prvine kot so ravninski gozdovi, skupine dreves, posamična drevesa, gozdni rob, vodotoki z obrežnim rastjem, grebeni, vrhovi, osamelci, obdelovalne površine, njive, travniki, sadovnjaki in arhitekturni elementi, cerkve, gradovi in spomeniki. Velik potencial je na območju Kamniško-Savinjskih Alp, Menine planine, na širšem območju gradu Krumperk, na območju Volčjega Potoka, Polhograjskega hribovja, Šmarne gore, Vodiško-Skaručenske ravni, Šišenskega hriba, Golovca, Ljubljanskega barja, Iškega vintgarja, Radenskega in Planinskega polja itd. Za Tunjiško gričevje je značilna visoka stopnja členjenosti reliefa, naravne ohranjenosti in tradicionalne kmetijske krajine, poselitev ostaja v drobnem merilu. Na Bistriški ravnini je stopnja naravne ohranjenosti prostora in biotske pestrosti zaradi intenzivnega kmetijstva zmanjšana. Za Vodiško-Skaručensko območje je značilna zanimiva prostorska razporeditev ravninskih gozdov, ki se prepleta in dopolnjuje z rahlo vzvalovljenim reliefom, na katerega se navezujejo naselja. Območje izkazuje visoko naravno ohranjenost, pestrost, prostorski red, kar se odlikuje v skladni podobi, ki jo ponekod prekinjajo tehnično izvedene meliorirane kmetijske površine. Na območju Medvod pestrost oblik in pojavov povzroča kaotičen videz. Preplet obvodnih gozdov, logov, travnikov in njiv na obrežju Save gradijo drobno členjeno krajino z jasnimi prostorskimi mejami. Obrežje Save izkazuje visoko naravno ohranjenost in pestrost. Za območje Ljubljane z Ljubljanskim poljem je značilna homogenost mestne krajine. Na mestnem robu, ob starih jedrih spremljajočih naselij je značilno gojenje zelenjave, kar je razlog za drobno parcelacijo. Za gričevje na vzhodu Ljubljanskega polja je značilna visoka stopnja naravne ohranjenosti in tradicionalne kmetijske krajine. Na Ljubljanskem barju je visoka naravna ohranjenost prostora in se stopnjuje v depresijskih območjih, kjer se njivski svet z drobno parcelacijo postopno spreminja v travniški in ta v krajino logov. Obvodno rastje, ki spremlja melioracijske jarke in Ljubljanico ter osamelci povečujejo pestrost in prostorski red območja. Največja krajinska posebnost Grosupeljske kotline je Radensko polje, to je tipično kraško polje, s katerega se dviga gozdnati osamelec Kopanj. Polje je izredno vodnato, kar se kaže v stalnih vodnih tokovih in občasni poplavnosti. Temu se podrejata tako raba prostora kot poselitev, ki je pomaknjena na rob polja. Poleg krajinskih raznolikosti ima Radensko polje vrsto biotopskih območij in je pomembno preletno območje za ptiče. Na Grosupeljskem polju so ohranjeni različni vodni sistemi, ki so močno preoblikovani zaradi kmetijstva (hidromelioracije in regulacije), urbanizacije in industrije. Tradicionalna kmetijska raba v menjavi z gručastimi vasmimi in naravno ohranjenimi potoki na obrobju polja daje prostoru visoko vrednost, ki pa jo zmanjšujejo regulacije vodotokov in urbanizacija obrobja. Radensko polje je izjemno zaradi značilnega hidrološkega režima in pod vplivom vode nastalih reliefnih tvorb, poleg tega pa je za območje značilna tudi skladnost rabe prostora z naravnimi danostmi. Dobropolje je suho kraško polje z močno izraženim gozdnim obrobjem. Za območje je značilna načrtna razporeditev vasi in razdelitev kmetijskih zemljišč, ki ustvarjajo prepoznaven in jasen prostorski red. Posebnost je tudi dolina Krke, Krka je vodnata in široka in daje veliko možnosti za turistično izrabo (čolnarjenje, kopanje, sprehajalne poti itd.).

8 Varstvo vodnih virov

Varstvo vodnih virov postaja zaradi vse večje obremenjenosti okolja z različnimi onesnaževali na eni strani ter vedno večjih potreb po kakovostni pitni vodi pomembno področje varstva okolja.

Najpomembnejši vir pitne vode je podtalnica. Na območje LUR-a sega sedem polj podtalnice: Kranjsko polje, Sorško polje, dolina Kamniške Bistrice, Vodiško polje, Ljubljansko polje, Ljublanica in Ljubljansko Barje. Črpanje podtalnice je mogoče le, če je ta ustrezne kakovosti. Do onesnaženja lahko pride iz različnih virov, od prometa, kmetijstva, zaradi neurejene kanalizacije itd.

Varstvo virov pitne vode je ena ključnih prioriteta prostorskega razvoja, pri čemer zavzemamo stališče, da so vodni viri pitne vode strateški vir, ki ga je treba ohranjati ne glede na trenutno obremenjenost. Tudi območja, ki so bolj obremenjena (npr. ob cestah, naseljih, itd.) niso bila opredeljena kot območja z manjšim potencialom, saj predpostavljamo, da je kakovost pitne vode treba varovati povsod, ne le na naravno bolj ohranjenih območjih.

Območja z največjim potencialom za varovanje virov pitne vode so na območjih podtalnice – na območju savskega in iškega vršaja, ter na Kamniško-Bistriški ravnini, predvsem tam, kjer že danes veljajo in se izvajajo vodovarstveni režimi.

9 Potencial prostora za omejitve zaradi naravnih ali drugih nesreč

Vzroki za nastanek naravnih nesreč so različne narave, vse pogosteje se pojavljajo poplave zaradi obilnega deževja, plazovi, erozija itd. Druge nesreče so nesreče, ki jih povzroči človek s svojo dejavnostjo, ko različni dogodki pri opravljanju določene dejavnosti ali upravljanju sredstev za delo ter ravnanju z naravnimi snovmi uidejo nadzoru in posledično ogrozijo življenje ali zdravje ljudi, živali, premoženje, kulturno dediščino ter okolje. Večja verjetnost pojavljanja poplav je na Ljubljanskem barju, Planinskem polju, bregovih Save, Ljublanice, Kamniške Bistrice, Pšate, Rače, Radomlje, Iške, Horjulke itd. Potenciali prostora z večjo verjetnostjo pojavljanja erozije tal so na območju Kamniške Bistrice nad sotočjem s Črno, na območju ob Savi od Litije, na območju Iške nad Marijevim jezom pri Iški ter območje Gradaščice nad Dobrovo. Na območjih z večjo verjetnostjo poplavljanja se je treba izogibati gradnji stanovanjskih in ostalih objektov, območja se nameni rekreacijski ali kmetijski rabi, travniškim površinam ali gozdu. Na območjih z visoko verjetnostjo pojavljanja plazov in erozije se je treba izogibati kakršnimkoli posegom, območja se ohrani v naravnem stanju ali se jih nameni gozdu.

III Regionalna demografska študija

1 Ožji demografski vidik

V obdobju demografske tranzicije (nižanje smrtnosti in umrljivosti) je število prebivalcev Evrope močno naraščalo, kljub odseljevanju. V drugi polovici 20. stoletja pa so se vrednosti celotne rodnosti žensk znižale pod mejno vrednost dve (»statistična« ženska rodi manj kot dva otroka, kar ne omogoča niti obnavljanja števila prebivalcev).

Danes je celotna rodnost pod kritično mejo v vseh državah EU in z izjemo Albanije in Makedonije tudi v vseh ostalih evropskih državah. Istočasno z zniževanjem rodnosti je potekal proces daljšanja povprečnega trajanja življenja in s tem povečevanje števila in predvsem deleža starejših prebivalcev. Dolgoročno je demografski razvoj Evrope ogrožen. To še posebej velja za države, kjer je celotna rodnost nižja od 1,5. Rast števila prebivalcev v Evropi je danes praktično možna le še s priseljevanjem, ki pa ne more nadomestiti primanjkljaja, ki bo nastal dolgoročno.

Celotna stopnja rodnosti v Sloveniji že dolgo upada. Leta 1985 (1,72), 1990 (1,46), 1995 (1,29) 2000 (1,26) in leta 2005 (1,26). Vmes je vrednost v letu 2003 padla celo nekaj pod 1,2, kar je bila ena najnižjih vrednosti v Evropi. Število rojstev v Sloveniji se je drastično znižalo od preko 30 000 letno (okoli leta 1980) na manj kot 18 000 letno. To ni bilo samo posledica vedno nižje celotne rodnosti ampak tudi vedno manjšega priseljevanja in s tem manjšega števila »dodatnih rojstev«. Če lahko za celotno stopnjo rodnosti rečemo, da je bila negativna že v letu 1981, pa se je to pri naravnem prirastu zgodilo šele leta 1993.

Rodnost je v Sloveniji med najnižjimi v Evropi (sedanji nekajletni dvig števila rojstev, pomeni le kratek predah saj pričakujemo še močnejši negativni naravni prirast). Slovenija se tolaži z relativno močnim priseljevanjem tujcev v zadnjih dveh letih vendar je zelo majhen delež priseljenega prebivalstva namenjen ostati v Sloveniji. Naravni prirast v Sloveniji je negativen, kot tudi migracijski saldo slovenskih državljanov s tujino.

Leta 1931 je predstavljalo prebivalstvo živeče na območju sedanjega LUR-a le 4,6% vsega prebivalstva Slovenije. Ta delež je leta 1948 znašal že 8,1%. Do leta 1961, ko se je končalo najbolj izrazito obdobje koncentracije na republiški ravni, se je delež dvignil na 20,8%. Po tem letu so se medregionalne migracije umirile in število prebivalcev LUR-a je še vedno dokaj hitro naraščalo vendar ne izrazito hitreje kot v ostalih regijah. Delež v prebivalstvu Slovenije se je tako do leta 1981 dvignil na 24,2%, v petindvajsetih nadaljnjih letih (do leta 2006), pa le še na 25% vsega prebivalstva Slovenije. Število prebivalcev LUR-a se je povečalo od 485 991 v letu 1996 na 503 935 prebivalcev v letu 2006. Pozitiven migracijski saldo LUR-a z ostalo Slovenijo v tem obdobju je bil le 910 prebivalcev. Priseljevanje tujcev je pomenilo več kot polovico vsega prirasta prebivalstva. Število prebivalcev LUR-a le počasi narašča saj je naravna rast zelo nizka še bistveno manjši pa je priliv prebivalstva iz ostalega dela Slovenije. Da je porast le nekaj višji pa je predvsem posledica priseljevanja tujcev.

Demografsko se LUR deli na dve popolnoma različni območji. Na eni strani je to MOL in na drugi strani vse ostale občine. MOL je edina občina, ki je imela leta 2006 manj prebivalcev kot leta 1995. MOL je edina občina, ki ima visoko negativno naravno rast in zelo visok negativen migracijski saldo z ostalimi občinami regije. Velika večina vseh meddržavnih migracij je usmerjena v MOL. Velika razlika med MOL-om in ostalim delom LUR-a pa je tudi v preteklem demografskem razvoju, saj je bila rast Ljubljane kot mesta vse do konca osemdesetih nadpovprečno hitra, nato pa je začela stagnirati in celo nazadovati. Demografsko je bil razvoj pri ostalih občinah ravno obraten, saj so v začetku nazadovale ali stagnirale (območja sedanjih občin) sedaj pa število prebivalcev močno narašča zaradi priseljevanja iz MOL-a.

Projekcija prebivalstva po naravni rasti za LUR kaže na znižanje števila prebivalcev (državljeni Slovenije) od sedanjih 490 000 na 430 000 v letu 2030. Skupno število prebivalcev regije (državljeni in tujci) je trenutno približno 510 000 in ob nespremenjenem številu tujcev, bi tako imel LUR v letu 2030 približno 450 000 prebivalcev. Višje število prebivalcev bi lahko omogočil le čim hitrejši dvig celotne rodnosti proti 1,5 in pa tudi migracijska politika, ki bi omogočila delu teh tujcev-delavcev stalno naselitev na območju LUR-a. To pa poleg delovnega mesta pomeni seveda tudi stanovanje. Te številke so bistveno nižje od pričakovanja občin, kar so pokazali tudi razgovori na občinah pri izdelavi tega projekta.

Temeljni problem izdelave strategije bodočega demografskega razvoja LUR-a je predvsem vprašanje nadaljnjih migracijskih tokov znotraj regije. Glede na pričakovano nižje število prebivalcev regije (zaradi negativne naravne rasti) je nemogoče, da bi se istočasno ustavilo razseljevanje Ljubljane in nadaljevala rast števila prebivalcev v ostalih občinah!

2 Širši demografski vidik

Za vrednotenje demografskega razvoja nekega območja moramo upoštevati tudi različne socio-ekonomske značilnosti obravnavanega prebivalstva. Tudi pri tej problematiki se kažejo velike razlike med MOL-om in ostalim delom regije. Vsi ekonomski kazalci, ki so vezani na kraj delovnega mesta, kažejo na veliko „prevlado“ MOL-a v regiji. Na drugi strani pa so razlike med prebivalstvom posameznih občin bistveno manjše pri kazalcih, ki prikazujejo določen standard prebivalstva po kraju bivanja (osebni dohodki, število študentov na 1000 prebivalcev ipd.). Pri demografskih kazalcih so ostale občine celo veliko na boljšem, predvsem kar se tiče števila rojstev (ne pa rodnosti !), ki je v veliki meri vezano na izrazito bolj ugodno starostno spolno sestavo prebivalstva, ki je posledica močnega priseljevanja iz MOL-a v zadnjih dvajsetih letih (nekje še malo več).

Lahko rečemo, da moramo pri oblikovanju strateških usmeritev razvoja upoštevati predvsem dejstvo, da se bo število prebivalcev Evrope, EU, Slovenije in LUR-a začelo zniževati. To je dejstvo, ki ga lahko spremenijo le že kar „izredni“ demografski dogodki! Drug problem, ki pa je vezan na novejši demografski in širši razvoj znotraj regije, pa je nadaljevanje koncentracije delovnih mest v MOL-u in na drugi strani razseljevanje Ljubljane. Ta dva procesa

na eni strani še povečujeta „ekonomsko“ moč MOL-a in še poslabšujeta demografski potencial MOL-a. Na drugi strani je demografska sestava prebivalstva v ostalih občinah mnogo bolj ugodna zaradi priseljevanja, vendar pa je ekonomska rast le izrazito enostranska in kratkoročna (glavarina), medtem ko se bodo zelo povečali stroški za komunalno in družbeno infrastrukturo. Razvoj te infrastrukture pa ne sledi dejanskim migracijskim premikom znotraj regije, ki so zelo močni. V zadnjih dvajsetih letih, se je iz Ljubljane v okoliške občine znotraj regije preselilo toliko prebivalcev, kot jih ima večje Slovensko mesto (preko 20 000).

Tak razvoj pa odpira velike probleme na področju urejanja prostora, ekonomskega razvoja in zagotavljanja primernih življenjskih pogojev za prebivalstvo. Prebivalstvo se seli iz območja urbanih gostot na območja nižjih gostot poselitve, kar povečuje porabo prostora. Ker so območja priseljevanja upravno razdeljena je težko izvajati neko enotno strategijo urejanja prostora z vidika poselitve. Ker se razkorak med razporeditvijo delovnih mest in prebivalstva še povečuje se povečuje tudi obseg dnevne delovne migracije. Ta postaja že eden največjih problemov regije na kar kaže tudi velik poudarek (tudi pri tej študiji) prometni ureditvi. V kolikor se bo nadaljevala koncentracija delovnih mest in na drugi strani dekoncentracija prebivalstva se bo problem še poglobljal. Pri tem moramo upoštevati tudi ekonomičnost, ki lahko ob večji energetske krizi popolnoma ohromi ta model življenja. Hkrati pa to tudi vpliva na samo kvaliteto življenja saj dnevno potovanje na delo ne pomeni samo večjih stroškov ampak tudi izgubo prostega časa. Bistveno dražji pa je tudi normativni dvig družbene in komunalne infrastrukture v redkeje poseljenih območjih.

Pri oblikovanju ključnih strategij in scenarijev razvoja moramo najprej sprejeti trditev, da je možen zelo kvaliteten razvoj tudi če število prebivalcev ne narašča. Enostavno moramo opustiti to obremenjenost z visokim indeksom rasti prebivalstva, ki naj bi bil vsemogočen kriterij uspešnega razvoja.

IV Analiza obstoječega sistema naselij v regiji

LUR je z nekaj več kot pol milijona prebivalcev največja slovenska regija. Za poselitev v LUR je značilna močno izražena centralnost mesta Ljubljana in poselitev zvezdaste oblike ob pomembnejših prometnih koridorjih. Na področju poselitve je za Ljubljansko urbano regijo značilen predvsem ugoden geostrateški položaj na vozlišču V. in X. vseevropskega koridorja in v središču države, policentrični sistem poselitve s središčnim položajem Ljubljane, visoka razvitost centralnih in storitvenih dejavnosti in dejstvo, da je mesto Ljubljana državno središče. Znotraj avtocestnega obroča Ljubljane se je že v veliki meri razvilo kompaktno mesto. Od tu navzven se poselitev širi v obliki petih razvojnih smeri: proti severozahodu: Medvodam, Škofji Loki, Kranju, proti severu: Domžalam, Kamniku, proti vzhodu: Litiji, proti jugovzhodu: Grosuplju in proti jugozahodu: Borovnici in Vrhniki.

V koridorjih prej opisanih razvojnih smeri je poselitev zgoščena v večja in manjša naselja, praviloma nastala iz starih vaških in trških jeder. Ta so se zaradi različnih družbenih in ekonomskih pogojev razvila v večje aglomeracije. V območjih med njimi prevladuje bolj ali manj razpršena gradnja enodružinskih hiš, ki so nastale v zadnjih desetletjih. Poleg tega se pojavljajo strnjena območja poselitve (praviloma nižje gostote) vzdolž določenih prometnic, ki povezujejo lokalne centre. Ta v večini primerov delujejo kot spalna naselja za prebivalce, ki dnevno migrirajo na delo v Ljubljano ali katero od gospodarskih con v regiji. Gostota poselitve v regiji je v večini naselij precej nizka, kar posledično otežuje vzpostavitev ekonomsko opravičljivih storitvenih dejavnosti višjega ranga v subcentrih, saj v njihovem gravitacijskem območju ne biva zadostno število prebivalcev.

Poselitveni razvoj v LUR se prednostno usmerja v izbrana naselja, v katerih se skrbi za zadostno ponudbo stanovanj, delovnih mest in raznovrstnih dejavnosti ter za ustrezno infrastrukturno opremo. V okviru policentričnega urbanega sistema se razvija omrežje ustrezno opremljenih središč, ki omogočajo vsem prebivalcem udobno, cenovno ugodno, varno in okoljsko sprejemljivo dostopnost do javnih funkcij, delovnih mest, storitev in znanja.

Centralno in okoliško (periferno) sta dva različna tipa območij v regiji, vsak s svojimi zakonitostmi, prednostmi in slabostmi. Pomembno je, da se ta dva tipa različno prostorsko obravnavata. Le tako se lahko izkoristi pozitivne lastnosti vsakega od njiju.

V SPRS se kot najvišja kategorija v okviru urbanega sistema omenja središča nacionalnega pomena z najmanj 10 000 prebivalci in potenciali za razvoj storitvenih idr. dejavnosti v svojem gravitacijskem območju, ki ima v Sloveniji v povprečju 150 000 prebivalcev. V ta rang je v Sloveniji uvrščenih 10 mest in pet somestij. V LUR-u je v to kategorijo uvrščena le Ljubljana. Menimo, da bi bilo potrebno Ljubljano uvrstiti izven tega sistema že zaradi njene vloge glavnega mesta samostojne države.

V Ljubljani je velika koncentracija višjih funkcij, ki jih po načelu subsidiarnosti v drugih regijah opravljajo centri nižjega ranga. Tako je tudi v SPRS somestje

Kamnik-Domžale uvrščeno v rang središča regionalnega pomena. V ta rang so uvrščena bistveno manjša regionalna središča, ki pa imajo svoje geografsko zaključeno gravitacijsko območje. Problem vseh centrov v osrednjem, najbolj urbaniziranem delu regije je v tem, da je zaradi velike koncentracije funkcij v Ljubljani, njihov razvoj v ostalih centrih otežen. Ti zato vedno bolj opravljajo le funkcijo spalnih naselij za Ljubljano. To je razvidno tudi iz tega, da imata celo Kamnik in Domžale, kot pomembni centralni naselji, izrazito negativno dnevno delovno migracijo.

Naslednji rang predstavljajo medobčinska središča, med katere so na območju LUR-a uvrščeni: Grosuplje, Litija, Logatec in Vrhnika. Za vsa štiri središča je značilno, da so bila občinska središča »velikih« občin pred letom 1995. Ta vloga jim je omogočala razvoj določenih višjih funkcij in so bila kar dolgo časa tudi upravna središča in tako tudi na ta način krepila svojo funkcijo. Z reformo lokalne samouprave se je bistveno (z izjemo Logatca) zmanjšalo njihovo upravno gravitacijsko zaledje in s tem avtomatično tudi njihov pomen v sistemu centralnih krajev.

V sami hierarhiji naselij pa v zadnjem času prihaja do bistvenih sprememb. Historični centri zaradi negativnih učinkov, ki jih ima (sub)urbanizacija zadnjih desetletij z vidika oskrbe lokalnega prebivalstva in delovnih mest izgubljajo pomen. Predvsem trgovina se je najbolj izrazito umaknila iz urbanih naselij. Za odprtje novih trgovskih središč »osrednja« lega sploh ni več pomembna, ampak so pomembne le velike in poceni površine z vsaj nujno infrastrukturno opremo. Lokacijski dejavniki so torej bistveno drugačni. Podobno velja tudi za delovna mesta, ki se odpirajo v različnih obrtnih ali industrijskih conah, tehnoloških parkih ipd. Pri tem bližina starih centrov (delovna sila) sploh ni več pomembna ampak je odločilna le cenenost lokacije, avtomobilska dostopnost (s parkirišči) in potrebna komunalna infrastruktura. Pojavljajo se novi centri (trgovski in zaposlitveni), katerim stari centri ne morejo konkurirati. Njihove prednosti zadostujejo, da obstoječa urbana središča s svojo ponudbo postanejo nezanimiva in nekonkurenčna in počasi pričnejo ugašati. V njih ostajajo upravne, kulturne in izobraževalne dejavnosti, ki pa ne zadostujejo za normalno delovanje naselja.

Zaradi bistvenih razlik v velikosti in številu prebivalcev v občinah, kakor tudi pomenu občinskih središč v hierarhiji naselij, je njihova enakovredna obravnava glede opremljenosti z družbeno infrastrukturo nemogoča. Predvsem v manjših občinah in občinskih središčih se v pojavlja pomanjkljiva opremljenost, kakor tudi pomanjkanje delovnih mest. Zato prihaja do močnejšega prepleta med temi in sosednjimi občinami. Gravitacijske smeri glede delovnih mest in glede družbenih dejavnosti niso vedno iste.

Nekatera, predvsem manjša občinska središča nimajo vzpostavljenega primerne centra. Ta bi moral združevati več elementov družbene infrastrukture in osrednji javni prostor. Center bi spremenil trenutno funkcijo naselja, ki je pretežno spalna, v aktivno naselje. Vendar so okoliška zemljišča pretežno kmetijska visoke kakovosti, zato je širitev naselja omejena na obstoječe poselitvene površine.

V Ljubljanski urbani regiji je po statističnih podatkih 1021 naselij. Za sistem poselitve v LUR je v zadnjem času čedalje bolj značilna vzpostavitev

specializiranih monofunkcionalnih območja za bivanje (spalna naselja razpršena po regiji), delo (gospodarske in poslovne cone, Ljubljana) in oskrbo / zabavo (regionalni nakupovalni centri, športni in rekreacijski centri, naravni parki). Četrty nepogrešljivi element tega omrežja je cestni prostor. Javni promet, kakor tudi omrežje kolesarskih poti, v tem omrežju ne igrata pomembne vloge. Posledica tega vzorca je odvisnost prebivalcev od osebnega avtomobila, slaba lokalna opremljenost z družbeno (zaradi poselitve nizke gostote posledično tudi komunalno) infrastrukturo.

Problematična je predvsem razporeditev prebivalstva in delovnih mest v regiji. Poselitev je razpršena po majhnih naseljih nizke gostote. Njihova velikost v veliko primerih ne dopušča opremljenosti z družbeno infrastrukturo.

Občine se večinoma trudijo privabiti predvsem višji srednji sloj in bogatejše prebivalce. Novi priseljenci v manjših naseljih zahtevajo isti nivo komunalne in družbene infrastrukture, kot so ga imeli v veliko večjih naseljih, kjer so živeli prej. To predstavlja velike finančne obremenitve za občine. Ker prebivalci, ki že dlje časa živijo v teh naseljih, niso tako zahtevni, prihaja do dodatnih konfliktov med obema skupinama.

Glede odnosa do priseljevanja se v občinah pojavljajo trije pristopi:

1. Občina ugotavlja da ji priseljevanje v zadnjih letih povzroča težave, zato se odloča za omejevanje priseljevanja v naslednjih letih. Postavlja limit, do katerega računa da je še smiselno sprejemati nove prebivalce. Tega okvirno izračuna na podlagi obstoječe družbene in komunalne infrastrukture in načrtovanih prihodnjih projektov na tem področju. Tak primer so občine Dobrepolje, Dobrova – Polhov Gradec, Ig, Log – Dragomer, Trzin.
2. Občina ne skuša vplivati na priseljevanje. Na povpraševanje odgovarja s ponudbo. Družbeno in komunalno infrastrukturo dograjuje sproti, ko se pričnejo pojavljati težave. Tak primer so občine Medvode, Ivančna Gorica, Logatec, Moravče.
3. Občina aktivno privablja nove prebivalce z organizirano gradnjo stanovanj. Tudi v tem primeru obstajajo meje, do katerih so občine pripravljene v naslednjem časovnem obdobju povečati število prebivalcev. Tak primer so občine Borovnica, Brezovica, Grosuplje, Kamnik, Vrhnika.

Pojavlja se neskladje med pričakovanji občin in dejanskim stanjem glede števila prebivalcev. Vse občine pričakujejo v naslednjem planskem obdobju povečanje prebivalstva za okvirno 10 %. Večjih priseljevanj v regijo ni, dejansko stanje števila prebivalcev ostaja kljub minimalnemu priseljevanju in izseljevanju praktično nespremenjeno. V zadnjih letih so občine pridobivale veliko število prebivalcev predvsem na račun MOL. MOL pa namerava z novimi stanovanjskimi območji ustaviti izseljevanje.

Med občinami poteka tekmovanje v vzpostavljanju in privabljanju investorjev. Občine tudi odpirajo gospodarske cone brez zagotovljenega investitorja in se s tem izpostavljajo tveganju.

Pri umeščanju gospodarskih con se ne upošteva navezave območij z železnico, temveč se te večinoma umeščajo ob avtocestno omrežje ali celo ob ceste nižjega

ranga. Železnica zaenkrat še ni primerjalna prednost gospodarskih con, kar pa se lahko ob trendu višanja cen goriv tudi spremeni.

V Analiza družbene javne infrastrukture

Definicija

V pričujočih strokovnih podlagah vključujemo v analizo družbene javne infrastrukture dejavnosti vzgoje in izobraževanja, športa, zdravstva, socialnega varstva, kulture, javne uprave in verske dejavnosti (definicija povzeta po Strategiji prostorskega razvoja Slovenije).¹

Cilji

Po strategiji prostorskega razvoja je cilj prostorskega razvoja za področje družbene javne infrastrukture "Zagotavljanje kvalitete bivalnega okolja z ustrezno in racionalno infrastrukturno opremljenostjo, z razvito mrežo gospodarskih in storitvenih dejavnosti ter dostopnostjo do družbene javne infrastrukture"²

Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2007-2013 pa vključuje zagotavljanje kakovostne javne infrastrukture v cilj "Delujoče somestje" in ga opredeljuje kot "V regiji zagotoviti takšen prostorski razvoj, ki bo hkrati omogočal dobro dostopnost javnih storitev in bližino ohranjene narave ter kulturne dediščine vsem prebivalcem regije"³. Posredno so s področjem družbene javne infrastrukture strukture povezani še nekateri drugi cilji RRP LUR.⁴

Vzgoja in izobraževanje

V področje vzgoje in izobraževanja sodijo: predšolska vzgoja, osnovnošolsko izobraževanje, poklicno in strokovno izobraževanje, splošno srednje izobraževanje, višje strokovno izobraževanje in visoko šolstvo (tri stopnje programov: visokošolski strokovni študijski programi in univerzitetni programi; magistrski in doktorski programi). Pristojnosti in odgovornosti za razvoj in delovanje sistema vzgoje in izobraževanja so razporejene med državno in lokalno ravni (ministrstva, zavod, strokovni sveti; občine).

Splošni cilji izobraževalnih programov so: izboljšanje in dopolnjevanje mreže izobraževalnih ustanov; dvigovanje standarda programov, objektov, zunanjih površin; povezovanje izobraževalnih ustanov z drugimi programi.

Predšolska vzgoja

Kljub temu, da je zagotavljanje predšolske vzgoje ena temeljnih nalog občin, je torej lokalnega in ne nadlokalnega ali regionalnega značaja, posvečamo temu področju v nadaljevanju nekaj več pozornosti. Kot je pokazala analiza v nadaljevanju je pomanjkanje kapacitet za predšolsko vzgoje problem s katerim se srečujejo številne občine. Demografska študija je pokazala, da problem zagotavljanja kapacitet ne bo dolgoročen, zato menimo, da bi bilo iz ekonomskih

¹ Strategija prostorskega razvoja Slovenije, Uradni list RS, št. 76/2004, st.11.

² ibid, str.16.

³ Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2007 - 2013, 2007, str. 21.

⁴ npr. cilj "Ustvarjalni ljudje in uspešna podjetja"; cilj "Regija z evropsko prestolnico, kjer je kakovost življenja najvišja v Evropi" in Cilji območnega razvojnega partnerstva.

razlogov smiselno medobčinsko sodelovanje v okviru LUR pri zagotavljanju kapacitet.

Umestitev institucij predšolske vzgoje sledi poselitvi. Prostore za predšolsko vzgojo v novih soseskah lahko urbanistično strateško načrtovanje le predvidi, zagotavljanja prostora in omrežja pa je v pristojnosti lokalnih skupnosti.

V območju LUR je v starostni skupini 1 do 5 let skupno 23.924 otrok, v 182 vrtcih je vključenih 75% oz. 17.904 otrok (2006). Nacionalni cilji o vključenosti otrok naj bi sledili ciljem, sprejetim na Evropskem svetu, ki predvidevajo, da bi do leta 2010, dosegli 90-odstotno vključenost otrok v starosti od treh let do začetka šolanja. Delež vključenosti otrok v predšolsko varstvo se med posameznimi občinami precej razlikuje, od 29% v občini Dol pri Ljubljani, do 94% v MOL Ljubljana. Kljub danim zakonskim možnostim pa ostajajo vrtci (javni in zasebni) v praksi edina uradna institucionalna oblika varstva in predšolske vzgoje, ki je staršem dejansko na voljo.

Dostopnost storitev predšolske vzgoje je v zadnjih letih postala zelo aktualno vprašanje, ki zadeva širšo javnost (ne le tistih staršev in njihovih otrok, ki so vključeni v predšolsko varstvo). Kot je pokazala anketa staršev in skrbnikov predšolskih otrok na temo zadovoljstva glede dostopnosti vrtcev v Sloveniji in storitev predšolske vzgoje kar 54% od 542 anketiranih meni, da trenutna ureditev predšolske vzgoje ne zagotavlja zadostnega števila prostih mest v vrtcih⁵.

Pomanjkanje kapacitet je ključni problem predšolske vzgoje tudi na območju LUR. V območju MOL se s pomanjkanjem kapacitet soočajo v območjih Vrhovci, Galjevica, Vižmarje, Brod, Kašelj, Vevče, Šentjakob, Črnuče, Dravlje, V V ostalih območjih LURa so kapacitete vrtcev so nezadostne v občinah Kamnik, Brezovica, Dobrova -Polhov Gradec, Grosuplje, Ivančna gorica, log-Dragomer, Moravče, Škofljica, Vrhnika, Šmartno pri Litiji, Lukovica in še nekaterih ali pa so že skoraj popolnoma zasedene (npr. Mengeš, Logatec).

Drugi identificirani problemi so: premalo površin za zunanja igrišča (predvsem MOL) ter dejstvo, da zmogljivosti ne ustrezajo nujno lokalnim razmeram (število otrok, starostna struktura).

Problem večine občin je, da izgradnja vrtcev, kakor tudi ostale družbene infrastrukture ni sledila močnemu priseljevanju. Občine se reševanja problematike izgradnje vrtcev za nove prebivalce občine lotevajo zelo različno. Medtem, ko nekatere občine investitorjem v novo stanovanjsko gradnjo pogojujejo, da območje oskrbijo tudi z družbeno infrastrukturo (npr. Domžale, Vrhnika), se druge občine te možnosti iz različnih vzrokov ne poslužujejo.

Kljub temu, da je področje predšolskega varstva pretežno v domeni lokalnih skupnosti, bi problem pomanjkanja kapacitet kazalo reševati na nadlokalni ravni. Regionalna demografska študija namreč kaže, da je pomanjkanje kapacitet vrtcev le prehodnega značaja oz. da bodo kapacitete tako vrtcev kot tudi osnovnih šol v kratkem prevelike. Z ekonomskega vidika ter dolgoročno bi bilo

⁵ Računsko sodišče Republike Slovenije: Revizijsko poročilo o zagotavljanju predšolske vzgoje v letih 2003 - 2006 - Rezultati ankete med starši in ravnatelji, 1211-8/2006-19) .

bolj smiselno, če bi se občine odločile za skupno reševanje problema (npr. dve ali več sosednjih občin) in investiranje v dograditev / izgradnjo objektov, ki bi bili multifunkcijskega značaja, se pravi da bi jih bilo možno kasneje preurediti za druge namene.

Poleg skupnega (medobčinskega) reševanja problema pomanjkanja kapacitet vrtcev, pa bi bilo treba spodbujati in v praksi uveljaviti tudi druge oblike predšolskega izobraževanja, ki jih predvideva zakonodaja.

Osnovne šole

Na področju osnovnošolskega izobraževanja ni posebnega nacionalnega programa oz. strategije. Cilji zapisani v občinskih razvojnih strategijah in programih občin LUR so si med seboj precej podobni. Večinoma navajajo: omogočiti vsem otrokom kvalitetno osnovnošolsko izobraževanje na območju občine; dati učencem temeljno znanje in jih pripraviti za nadaljnje šolanje in usposabljanje za poklicno in osebno življenje; v sodelovanju s straši uvajati in izvajati programe za uravnotežen telesni in duševni razvoj otrok; zagotavljati ustrezne prostore, opremo ter visoko strokovne kadre in vzpodbujanje pri razvijanju interesov, sposobnosti in oblikovanju navad.

Na območju LUR je 165 osnovnih šol, katere obiskuje 42.426 učencev. Približno tretjina osnovnih šol (53) je na območju MOL-a, obiskuje jih nekaj manj kot polovica učencev (20.235) celotne ljubljanske urbane regije. Po številu osnovnih šol sledijo Kamnik (13), Ivančna gorica in Litija (po 11), Domžale 8, Grosuplje in Logatec 7, Medvode 6 in Brezovica 5. Ostale občine imajo po manj kot 5 osnovnih šol.

Osnovne šole imajo v okolju (naselje, soseska) tudi socialno-povezovalno funkcijo, zato naj bi bile opremljene z primernimi zaprtimi in odprtimi športnimi površinami. Žal je v realnosti slika drugačna, telovadnice so v številnih primerih slabo opremljene, zunanje športne površine in igrišča so premajhna oziroma ne ustrezajo novim zahtevam in trendom. V popoldanskem času se šolske telovadnice in igrišča uporabljajo v komercialne namene (oddajanje zasebnim izvajalcem športnih in rekreacijskih programov). Poglavitni razlog za takšno ravnanje so ekonomske narave (potreba šol po pridobivanju dodatnih finančnih virov).

Z izjemo MOLa, kjer kapacitete osnovnih šol še zadoščajo (ponekod so prisotna neskladja med danostmi in potrebami) se velik del ostalih občin v LUR na področju osnovnošolskega izobraževanja se že sooča - ali pa se bo soočila v bližnji prihodnosti - s problemi zagotavljanja zadostnih kapacitet, tako kot to že sedaj velja za vrtce. Razlika je le v časovnem zamiku - s pomanjkanjem kapacitet OŠ se srečujejo tiste občine, ki so glavni dotok novih prebivalcev doživele nekoliko prej (npr. Domžale, Medvode, Kamnik), občine v katere so se mlade družine priselile v zadnjih letih zaenkrat občutijo večje pomanjkanje kapacitet vrtcev kot pa osnovnih šol.

Kot izhaja iz demografskih projekcij bodo - podobno kot to velja za vrtce - tudi kapacitete šol po določenem časovnem obdobju postale prevelike. Priporočljivo bi

bilo, da bi občine pri umeščanju novih objektov in dograjevanju osnovnih šol, že predvidele eventuelne kasnejše možnosti drugih rab teh objektov.

Srednje šole

Izobraževalne institucije na srednješolski ravni niso vezane na kraj bivanja (kot so to šolski okliš pri osnovnih šolah) ali poselitev (kot to velja za vrtce). V skupno 45 javnih srednjih šolah na območju LUR je bilo v šolskem letu 2006/07 vpisanih skupno 25.484 dijakov. Na področju srednješolskega izobraževanja je izrazito prisotna centralizacija, kar 40 od 45-ih, oz. 88% srednjih šol odprtega tipa v LURu je lociranih na območju MOLa in kar 90% oz. 22.950 dijakov obiskuje šole na območju MOL.

Izven območja MOL je v regiji skupno 10 srednjih šol, od tega jih je 5 odprtega tipa (Domžale 2, Ivančna Gorica 1, Kamnik 2) preostalih 5 srednjih šol so dislocirane enote ljubljanskih srednjih šol in so namenjene gojencem in gojenkam Vzgojno izobraževalnih zavodov v Višji gori in v Logatcu.⁶

Centralizacija srednjih šol na območju Ljubljane pomeni velik pritisk dnevnih migracij dijakov. Presežek vpisanih dijakov v srednje šole na območju MOL nad tistimi, ki imajo v Ljubljani tudi stalno prebivališče je skoraj 11.000.

Problemi srednješolskega izobraževanja na območju MOLa so predvsem slabe povezave nekaterih šol z JPP; pomanjkanje učilnic; primanjkljaj rekreacijskih površin (notranjih in zunanjih); utesnjenost večjih lokacij v mestnem središču, premajhen prostor za nadaljnji razvoj nekaterih šol Občine LUR, v katerih se nahajajo institucije srednješolskega izobraževanja se srečujejo s prostorsko stisko oz. potrebo po posodobitvi prostorov in spremljajočih objektov, sicer pa so pglavitni problem občin LURa velike dnevne migracije srednješolcev. Za razliko od visokih šol srednje šole zajemajo specifično populacijo, ki ne uporablja osebnih motornih vozil, pač pa druga sredstva in predvsem JPP (mestni in primestni). Zato je pomembno, da se z organizacijskega in urbanističnega vidika omogoči zmogljive linije JPP (in tudi druge oblike prometa).

Nekatere izmed občin - predvsem občine v regiji južno od Ljubljane, želijo okrepiti opremljenost z družbeno infrastrukturo na nivoju vzgoje in izobraževanja. Načrte v zvezi z izgradnjo srednjih šol oz. vzpostavitev srednješolskih centrov sta izrazili občini Vrhnika in Logatec, eventualno tudi v sodelovanju z občino Postojna.

Vzpostavitev novih srednješolskih centrov v drugih območjih regije bi bila pozitivna z več vidikov, med drugim: razbremenjenost prometnih tokov; izboljšana kvaliteta bivanja za dijake (več časa bi lahko namenili drugim dejavnostim); okrepitev vloge medobčinskih središč ali središč regionalnega pomena; nove možnosti za boljšo povezavo programov srednješolskega izobraževanja z gospodarstvom teh središč / območij.

⁶ Na območju LUR so še zasebni zavodi, ki izvajajo srednješolski program, med njimi Waldorfska gimnazija, Gimnazija Želimlje (Zavod sv. Frančiška Saleškega) in Škofijska in klasična gimnazija Ljubljana - Šentvid (Zavod sv. Stanislava).

Vzpostavitev novih srednješolskih centrov v območju občin, ki so za to že izrazile interes ali pa eventualno še drugje v regiji seveda zahteva podrobnejšo preveritev dejanskih pogojev, danosti, potreb in možnosti (prostorske, kadrovske kapacitete ipd.) za vzpostavitev teh centrov.

Višje in visoke šole ter fakultete

Nacionalni program visokega šolstva posebej poudarja, da Slovenija odpira visokošolski prostor tako za nastanek novih manjših privatnih univerz kot tudi za vstop univerz iz drugih držav.⁷ Pomemben koncept v nacionalnem programu visokega šolstva je regionalizacija; ustanavljanje regionalnih visokošolskih in inovacijskih središč je (1) opora lokalnemu gospodarskemu okolju, (2) izhaja in temelji na raziskovalno-razvojnih projektih, ki v tem okolju potekajo ter lahko pripomorejo k razvoju tehnološke ravni in napredku regije.

Kot ugotavlja poročilo o dostopnosti, kakovosti in učinkovitosti terciarnega izobraževanja v Sloveniji po letu 2000⁸ je v omenjenem obdobju prišlo do bistvenih sprememb v dostopnosti do ustanov terciarnega izobraževanja z vidika regionalne alokacije teh ustanov. Poročilo ugotavlja, da se povečuje se tudi število visokošolskih zavodov, predvsem izven Univerze v Ljubljani, medtem ko se je število visokošolskih zavodov v okviru Univerze v Ljubljani zmanjšalo.

Ključni problemi so: prostorska stiska (potreba po izgradnji novih fakultet in visokih šol in dopolnitvi mreže univerzitetnih programov); pomanjkanje športnih in rekreacijskih površin; slaba povezanost v urbanem prostoru, ter slaba povezanost nekaterih lokacij z JPP.

Poleg slabe povezanosti in pomanjkanja vpetosti institucij terciarnega izobraževanja v urbani prostor, menimo, da je v prihodnosti nujno izboljšati povezave med izobraževanjem na terciarnem nivoju ter gospodarstvom v regiji.

Prostočasovne dejavnosti, šport in rekreacija

Nacionalni program športa zajema celostno organizirano dejavnost športa, to je športno vzgojo, športno rekreacijo, kakovostni in vrhunski šport ter šport invalidov, ki je v javnem interesu in se financira iz javnih sredstev in predvideva, da bi v Sloveniji z izgradnjo mreže športnih objektov in površin namenjenih vsem kategorijam prebivalstva razpolagali z 0,5 m² pokritih in 3,0 m² odprtih športnih površin na prebivalca.⁹

Ključni problemi tako na območju MOL kot v ostalih občinah LURa so: pomanjkanje zadostnih površin za izvajanje dejavnosti športa in rekreacije; pomanjkanje otroških igrišč v občinskih središčih z velikim številom novih mladih družin ter dejstvo, da javno dostopna športno-rekreacijska mreža kot del socialne infrastrukture izginja iz prostora ker jo izrivajo druge, tržno donosnejše rabe.

⁷ Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije, Ur.l. RS, št. [20/2002](#)

⁸ Čelebič, T.: Dostopnost, kakovost in učinkovitost terciarnega izobraževanja v Sloveniji po letu 2000, UMAR Delovni zvezek št. 5/2008, let. XVII, http://www.umar.gov.si/publikacije/delovni_zvezki

⁹ Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št 24/2000.

Športni centri so pretežno umeščeni na območju MOLa (8 centrov v okviru Združenja športnih centrov Slovenije, ter 3 drugi večji centri) medtem ko so v ostalih območjih LURa športni centri Združenja le maloštevilni (le v občinah Medvode, Domžale in Vrhnika).

Za zagotovitev doseganja ciljev iz nacionalnega programa športa bi bilo potrebno vzpostaviti večje športne centre tudi v občinah jugovzhodno od Ljubljane, kjer je to področje popolnoma nepokrito.

Zdravstvo

Zdravstvena dejavnost na primarni ravni obsega osnovno zdravstveno dejavnost in lekarniško dejavnost, na sekundarni ravni specialistično ambulantno in bolnišnično dejavnost ter na terciarni ravni opravljanje dejavnosti klinik in inštitutov ter drugih pooblaščenih zdravstvenih zavodov.

Na območju MOL so vse tri ravni zdravstva, medtem ko v ostalih občinah LUR prevladuje primarna raven zdravstva (t.j. zdravstveni domovi, zdravstvene postaje in zasebni zdravstveni delavci) V teh občinah so zdravstvene ustanove kot so ambulante, lekarne, zdravstveni domovi in zdravstvene postaje večinoma locirani v občinskih središčih. V nekaterih primerih zdravstveni domovi zagotavljajo osnovno oskrbo prebivalcem več občin (npr. Domžale, Litija, Vrhnika).

V občinah LUR se je z novo teritorialno ureditvijo zdravstvena oskrba (predvsem v manjših občinah, ki mejijo na MOL) poslabšala. Nazadovanje je opaziti predvsem pri osnovni oskrbi. K prezasedenosti kapacitet ambulant in zdravstvenih domov je močno doprineslo tudi veliko priseljevanje novih prebivalcev v primestne občine. Izgradnja kapacitet ni sledila temu toku. V razgovorih v občinah izven MOLa so prisotni pogosto poudarjali tudi funkcionalno neprimernost prostorov primarne oskrbe.

Drugi problemi specifični predvsem za MOL so: umeščanje zdravstvenih dejavnosti v prostor, kjer nastajajo konflikti položaji, kot npr. Klinika v Rožni dolini v stanovanjskem okolju brez ustrezno urejenih odprtih, predvsem zelenih površin, zgoščevanje in problem prometa v območjih namenjenih pretežno zdravstveni oskrbi (širši predel kliničnega centra) ter pomanjkanje nemotečih osrednjih in mestotvornih programov v območju oziroma ob območju klinik.

Tudi k reševanju problematike zagotavljanja zdravstvene oskrbe bo potrebno pristopiti s skupnimi programi, v katere bo vključenih več občin.

Socialno varstvo

Področje socialnega varstva je eden od sklopov socialne varnosti in temelji na socialni pravičnosti, solidarnosti ter na načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik. Temeljno izhodišče ukrepov na področju socialnega varstva je zagotavljanje dostojanstva in enakih možnosti ter preprečevanje socialne izključenosti. Storitve, ki jih opredeljuje zakon o socialnem varstvu so prva

socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini, institucionalno varstvo in vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Nacionalni program socialnega varstva določa merila in programe za te storitve, poleg tega pa uvaja tudi novo storitev t.j. socialna preventiva, s čimer sledi sodobnim trendom poudarkov na preventivnih programih v katere je vključeno celotno prebivalstvo.

Glede na to, da s pričujočim dokumentu oblikujemo strokovne podlage za pripravo regionalnega prostorskega načrta se v nadaljevanju osredotočamo na storitve institucionalnega varstva. Nadalje pa nam sedanja demografska slika LUR in izrazito veliko povpraševanje po storitvah namenjenih oskrbi starejših ter demografske projekcije narekujejo, da pozornost nadalje usmerimo predvsem na storitve varstva starejših.

Po obliki stanovanjskega varstva za stare ljudi zasledimo v območju naslednje načine bivanja: zavodsko bivanje, individualno bivanje in dnevno bivanje.

Najpogostejša in tudi prva oblika bivanja v okviru stanovanjske oskrbe starejših je še vedno zavodska - Dom starejših občanov. Alternativnih oblike stanovanjskega varstva za stare ljudi, kot jih poznajo v tujini (npr. adaptacije obstoječega stanovanja/hiše, koncept "Dom za celo življenje", skupinske oblike bivanja ipd.) so v naših razmerah še v razvoju oz. večinoma še niso prisotne.

Zanimivo pa je, da bivanje v Domu starejših občanov še daleč ni tudi najbolj zaželeno oblika bivanja. Kot so pokazali rezultati ankete v okviru projekta "Stanovanjske potrebe upokojencev in drugih starejših oseb" je dom starejših občanov kot najbolj zaželeno obliko bivanja navedlo le minimalni število anketirancev.¹⁰ Rezultat je relevanten za oblikovanje bodočih programov stanovanjske oskrbe oz. za odločanje občin o tem v katero obliko stanovanjske oskrbe za starejše se bodo usmerile.

Potrebe starejših ljudi po zmogljivostih v domovih na območju LUR v bistveno presegajo povpraševanje. Primerjava med kapacitetami domov starejših občanov v občinah LUR ter številom čakajočih upravičencev je pokazala, da število čakajočih za 75% presega kapacitete¹¹.

S problemom zagotavljanja oskrbe starejšim (stanovanjska in druge storitve) se srečuje večina občin LURa. Številne občine zato načrtujejo novogradnje ali širitve obstoječih domov starejših občanov in/ali gradnjo varovanih stanovanj. Nekatere izmed občin (Komenda, podobno tudi Lukovica) planirajo oskrbo starejših s sodobnejšimi pristopi. Tako je v občini Komenda načrtovana izgradnja medgeneracijskega središča. Središče bo obsegalo dom za starejše, ki bodo bivali v 10-članskih gospodinjstvih skupnostih. V sklopu bodo tudi oskrbovana stanovanja. Središče bo nudilo tudi različne podporne programe (socialna oskrba na domu, dostavo hrane na dom, dnevno varstvo in različne prostovoljne

¹⁰ Dom kot najbolj zaželeno obliko bivanja je izbralo le 7,5% anketirancev (N = 2.359). Glej Richard Sendi, Barbara Černič Mali, Aleksander Jakoš, Maša Filipovič: Stanovanjske potrebe upokojencev in drugih starejših oseb, Publikacije Urbani izziv, 2002..

¹¹ podatek za 12 domov za katere smo razpolagali z obema podatki.

programe za medgeneracijsko povezovanje). Kombinacijo doma za starejše občane ter varovanih stanovanj (alternativa: neprofitna stanovanja) načrtujejo tudi v občini Lukovica.

Na izboljšanje oskrbe v območju LUR naj bi pozitivno vplivale tudi nedavno razpisane in podeljene koncesije za institucionalno varstvo starejših v Sloveniji Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Kljub temu, da je popolnoma evidentno, da potrebe presegajo kapacitete, pa menimo, da ocenjevanje potreb po stanovanjski oskrbi starejših ne more izhajati oz. biti argumentirano zgolj s z evidentiranjem prošenj za sprejem v domove, saj takšen izračun ne odseva realne slike t.j. dejanskih potreb starejših. Evidentiran pritisk na domove za starejše občane je velik zato, ker ni še ustrezno razvit sistem ostalih oblik oskrbe. Dom je le pri majhnem deležu starejših (večinoma pri najvišji starostni skupini) najbolj zaželena oblika bivanja. Zgolj iz podatkov o prošnjah za sprejem v domove tudi ne moremo sklepati o dejanski prostorski razporeditvi prosilcev.

Umeščanje kapacitet za oskrbo starostnikov bi moralo slediti dejanskim potrebam t.j. številu oz. deležu starostnikov v posameznih območjih. Številne študije namreč kažejo na to, da večje spremembe lokacij bivanja pri starejših niso zaželeni. Z vidika socialne vpetosti starostnikov v območje, kjer so dolga leta bivali, selitve v bolj oddaljena območja, tudi niso priporočljive. Alternativne oblike zavodskemu bivanju so v večini primerov tudi z vidika javnih izdatkov bistveno sprejemljivejše.

Kultura

Kulturne dejavnosti po zakonu¹² so vse oblike ustvarjanja, posredovanja in varovanja kulturnih dobrin na področju premične in nepremične dediščine, besednih, uprizoritvenih, glasbenih, vizualnih, filmskih, avdiovizualnih, intermedijskih in drugih umetnosti na področju založništva in knjižničarstva, kinematografije in drugih področjih kulture. Mreže institucij za izvajanje kulture in kulturnih dejavnosti vključuje mreže: knjižnic; galerij, trgovin in prostorov (ulic in trgov); umetniških produkcijskih prostorov centrov sodobnih umetnosti; multimedijskih centrov ter knjigarn. Za kulturne dejavnosti v prostoru, razen za knjižnice, ne obstajajo standardi, ki bi zagotavljali število in pestrost ustanov glede na število prebivalcev ali velikost naselja.

Regionalni razvojni program¹³ kot prednosti na področju kulture izpostavlja, da je v regiji veliko kulturnih ustanov in ustvarjalcev ter ohranjene kulturne dediščine tako državnega kot lokalnega pomena, ki prebivalcem Slovenije in regije lahko ponudijo vse vrste kulturnega življenja in izobraževanja. Kot slabosti poudarja, da so kulturne organizacije med seboj slabo povezane, to pa vpliva na slabšo dostopnost kulturnih dogodkov tako v mestih kot tudi na podeželju ter na izkoriščenost kulturne infrastrukture.

¹² Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK-UPB1), Uradni list RS, št. 77/07.

¹³ Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2007-2013, marec 2007.

Največja koncentracija kulturnih institucij nacionalnega, regionalnega, mestnega in lokalnega pomena je v MOL. Pretežno so koncentrirane v starem mestnem jedru Ljubljane in njegovi neposredni bližini.

Številne druge občine v LUR imajo zanimive kulturne programe in prireditve in kulturna društva. Kot izhaja iz razgovorov na občinah in obstoječih dokumentov, je poleg problema pomanjkanja finančnih sredstev za investicije ter za izvajanje programov nasploh, prisoten problem prešibke promocije in slabega povezovanja tako med občinami kot tudi po posameznih področjih. Številni potenciali za razvoj, med drugim tudi za razvoj kulturnega turizma, ostajajo še neizkoriščeni.

Državna uprava

Državna in javna uprava je izrazito koncentrirana v MOL. V območju LUR-a, izven MOL, so sedeži občin ter sedeži upravnih enot Domžale, Kamnik, Vrhnika, Logatec, Grosuplje in Litija. V okviru upravnih enot znotraj LUR so v občinskih središčih enote in izpostave ministrstev in drugih organov (Uradi in izpostave v okviru zavodov za zaposlovanje, zdravstveno zavarovanje, socialno delo, geodetske uprave, Ministrstva za notranje zadeve, inšpektoratov ipd.)

Na območju nekaterih občin se planira izgradnja upravnih centrov, v katerih bodo bodisi le izpostave državnih organov ali pa, v primeru javno-zasebnih partnerstev tudi ostale storitve zasebnega sektorja. Po podatkih Ministrstva za javno upravo se na območju Logatca planira izgradnja Upravnega centra Logatec za: Upravno enoto Logatec, izpostavo inšpekcij, izpostavo GURS, izpostavo DURS, Občino Logatec, Center za socialno delo Logatec, notar in komercialni programi kot je banka i.p.d.. Na območju Vrhnike se v okviru javno-zasebnega partnerstva planira Upravni center Vrhnika za prostore Upravne enote Vrhnika, inšpekcijske službe, izpostavo GURS in izpostavo DURS.

Medtem, ko se na ožjem območje MOL srečujejo s problemi tako koncentracije kot tudi razpršenosti državne in javne uprave v območju mestnega središča, ostale občine v razgovorih niso posebej izpostavljale problemov povezanih z državno upravo, seveda z izjemo problema dostopnosti.

Izboljšanju dostopnosti je namenjen tudi projekt E-uprava. V času priprave pričujočih strokovnih podlag je ta projekt že dokaj uspešno zaživel, vendar se spletne strani oz. ponudba storitev med občinami med seboj še vedno močno razlikujejo, predvsem glede obsega informacij in storitev, ki jih nudijo; preglednosti informacij; ažurnosti podatkov ter načina dostopa (obrazci so na primer na voljo v obliki, v katero ni mogoče neposredno vpisovati).

Verske dejavnosti

V območju LUR je registriranih 24 cerkev in drugih verskih skupnosti, od tega 21 s sedežem na območju MOL. Predvideni sta dve novi lokaciji v MOL in sicer: območje za cerkev v Štepanji vasi in območje za džamijo ob Parmovi ulici. Za ostale nove lokacije za cerkve in verske skupnosti v območju LUR, podatkov zaenkrat nimamo na voljo. pridobili jih bomo v nadaljevanju priprave strokovnih podlag.

VI Analiza energetske infrastrukture

Zaradi pojava klimatskih sprememb, vse dražjih energentov, a hkrati večjih potreb prebivalstva in gospodarstva predstavlja oskrba z energijo enega izmed glavnih razvojnih pogojev in dejavnikov, ki pomembneje vplivajo na poselitev, gospodarsko dejavnost ter kakovost prostora, okolja in bivanja. V Sloveniji regionalno energetske načrtovanje ni razvito niti zakonsko opredeljeno, lokalno je v povojih, saj ima lokalne energetske koncepte izdelanih le sedem od 26 občin v regiji, v štirih so v izdelavi. Energetske načrtovanje na regionalni ravni naj bi pomenilo nadgradnjo lokalnih prostorskih in energetskih aktov in zlasti pomagalo pri reševanju vprašanj, ki se dotikajo večih občin. Energetika je v regionalnem razvojnem programu regije slabo zastopana, saj je pri opisu stanja sploh niso upoštevali, med projekti sta navedena zgolj pilotni projekt izrabe lesne biomase in postavitve eko hiše, ki precej podcenjujeta današnje stanje področja oskrbe z energije, kar je za energetske zelo potratno regijo, kot je LUR, nedopustno.

Sektor oskrbe z elektriko, plinom in vodo prispeva 2 % k bruto dodani vrednosti regije. Delež inštalirane moči regionalnih proizvodnih objektov za električno energije, ki se večinoma nahajajo v MOL-u, je 5 %. Skupna letna proizvodnja znaša okrog 500 GWh – 4 % slovenske porabe. Od tega 84 % proizvede TE-TOL (148 MW inštalirane moči, 415 GWh letne proizvodnje, 2004) z energenti premog, kurilno olje in biomasa, 16 % je rezultat delovanja hidroelektrarn - HE Medvode (21 MW, 71 GWh, 2004) in malih hidroelektrarn. Izraba drugih obnovljivih virov energije za proizvodnjo električne energije je minimalna in na ravni pilotnih projektov. Na primer, Snaga Ljubljana proizvaja elektriko iz deponijskega plina (14 GWh na leto), v Zalogu se v te namene izkorišča bioplina.

Od načrtovanih proizvodnih objektov velja omeniti novo enoto TE-TOL, enote za soproizvodnjo na zemeljski plin in zlasti verigo sedmih hidroelektrarn na srednji Savi (Ježica ali Tacen in Gameljne, Šentjakob, Zalog, Jevnica, Kresnice, Ponoviče in Renke), ki naj bi izkoristila vodni potencial Save z Ljubljano. Predvidena inštalirana moč je okrog 340 MW, letna proizvodnja 1 GWh. Potencial fotovoltaike za Ljubljansko kotlino znaša 1 MWh/m² na leto, vendar so dejanske možnosti odvisne od mikrolokacije in ekonomske konkurenčnosti drugih virov energije, saj so začetni vložki te vrste energije zelo visoki. Potenciali vetrne in geotermalne energije so zanemarljivi. Največje možnosti izrabe OVE so trenutno na področju biomase, zlasti za podeželske občine z visokim deležem gozda in drugimi ugodnimi demografskimi oziroma socialno-ekonomskimi dejavniki.

Za prenosno omrežje skrbi ELES Slovenija, preko regije pa potekajo skoraj vsi pomembnejši daljnovodi visoke napetosti, na primer 1x400 kV Beričevo - Podlog, 2x400 Beričevo – Okroglo in 2x110 kV Kleče – (Mavčiče) – Okroglo I. Območje se notranje napaja preko naslednjih razdelilnih postaj: Kleče (220/110), Beričevo (400/220) in 110/20 Črnuče, Bršljin, Domžale, Kočevje, Šiška ter 110/10 Logatec, Center, Polje, Vič, Žale, Grosuplje, Bežigrad, Kamnik in Medvode (JP Elektro Gorenjska). Distribucijsko elektroenergetsko omrežje, ki je skoraj v celoti, razen dveh tretjin Medvod v upravljanju Elektra Ljubljana, je dobro razvito. Kljub temu se zlasti v občinah na južnem delu regije, medsebojno povezanih z vodi napetosti 20 kV, pojavljajo izpadi in prenizka napetost, kar postane problem pri odjemalcih, oddaljenih od razdelilnih transformatorskih

postaj 20 km in več. Problematične so občine Borovnica, Brezovica, Dobropolje, Ig, Ivančna gorica, Litija, Logatec, Log Dragomer, Lukovica, Medvode in Vrhnika. Prihodnji načrti distributerja naj bi problem rešili, a hitrejšo izvedbo onemogočajo neskladja med energetske in prostorske sektorjem. Večina izboljšav se zato opravi z obnovo starih vodov in nadgradnjo z višjimi napetostmi, saj je lociranje novih tras finančno preobremenjujoče in traja predolgo.

Povprečna poraba električne energije na prebivalca znaša 4.573 kWh, kar je pod slovenskim povprečjem, saj je večina občin minimalno energetskih potratnih. Viri preskrbe so se med letoma 2005 in 2007 spremenili – za 6 % je upadel pomen premoga in lignita, za 9 % jedrskega goriva (s 33 % na 24 %), za 7 % se je z vrednosti 0,24 % dvignila poraba zemeljskega plina in za 4 % delež vodne energije. Skupaj je delež OVE narasel za 6 %. Produkta »zelena« in »modra energija« za večjo rabo električne energije iz OVE, se tržišča slabo, saj je delež njihovih uporabnikov zanemarljiv. Celotna poraba regije je v letu 2007 znašala 2.258 GWh. Gospodinjstva porabijo 36,9 % (833 GWh), ostali odjemalci 61,6 % (1.391 GWh), za javno razsvetljavo se porabi 1,5 % (33 GWh). Občine po porabi razdelimo v dve skupini, na bolj potratne – Trzin (7.127 kWh/preb.), Mengeš, Domžale, Logatec in Borovnica – in tiste z zelo nizko porabo, na primer Velike Lašče z 1.292 kWh/preb. MOL absolutno porabi kar dve tretjini regijske porabe. Količino porabljene električne energije posamezne občine pogojujejo zlasti veliki odjemalci, ki so v letu 2007 porabili več kot 2,5 MWh. V Ljubljani jih je 57, v Domžalah 6, v Kamniku in Litiji so štirje, trije v Grosupljem in Mengšu ter po eden v Ivančni Gorici, Moravčah in Trzin. V manj potratnih občinah gospodinjstvi odjem prevladuje nad ostalim. Tudi za javno razsvetljavo se največ porabi v MOL-i in okoliških, bolj urbaniziranih in gostejše naseljenih občinah.

Daljinsko ogrevanje imata urejen samo MOL – podjetje TE-TOL toploto proizvaja in JP Energetika jo distribuira in Grosuplje. TOL pokriva 90 % potreb po toploti v sistemu daljinskega ogrevanja Ljubljane. Med viri za proizvodnjo daljinske toplote prevladuje premog, v Grosupljem mazut, v Ljubljani se uvaja tudi lesno biomasa. V preostalih občinah so prevladujoči energenti za oskrbo s toploto ekstra lahko kurilno olje, biomasa (drva) in zemeljski plin, problematična sta zlasti slab izkoristek teh kuriv in onesnaževanje ozračja. Možnosti za daljinsko ogrevanje so v manjših občinah zaradi reliefnih ovir, nizke gostote poselitve in s tem ekonomske neučinkovitosti slabe. Večjo učinkovitost in okoljsko sprejemljivost se lahko doseže z zamenjavo kurilnih naprav, vzpostavitvijo manjših sistemov daljinskega ogrevanja na lesno biomaso in spodbujanjem izrabe solarne energije pri individualnih uporabnikih.

Preko regije gre glavni del slovenskega prenosnega plinovodnega omrežja - povezava med merilnima razdelilnima postajama Ceršak in Šempeter, ki poteka mimo Lukovice – Ljubljane – Vrhnike. Distribucijska omrežja so urejena v večjih mestih in v naseljih ob prenosnem omrežju, kjer so investicijski stroški najmanjši. Odjemalci iz distribucijskega omrežja uporabljajo plin predvsem za kuhanje, pripravo tople vode in ogrevanje. Za distribucijo plina skrbi pet podjetij, v največji meri Energetika Ljubljana. Oskrba z zemeljskim plinom ni urejena v eni tretjini občin, kar naj bi se na podlagi načrtov podjetij v prihodnje izboljšalo, z izjemo občin, kjer zaradi manjše gostote poselitve ni interesa s strani investitorjev (Dobropolje in Moravče) ali prebivalcev (Lukovica). Najbolj razvejano omrežje imajo Ljubljana, Vrhnika (50 do 60 % prebivalstva), Domžale

in Komenda. Natančnejši podatki so na voljo le za občine oskrbi Energetike Ljubljana. Celotno omrežje je dolgo 514 km (16 % slovenskega distribucijskega omrežja). Skupna priključna moč je 1.434 MW, priključenih je okrog 63.000 odjemalcev. Letna prodaja plina znaša 73 milijonov m³. Poraba plina narašča in znaša danes 2.881 kWh/prebivalca. Od pomembnejših načrtov izgradnje plinovodnega omrežja v regiji so pomembni prenosni plinovodi: M2/1 Trojane – Vodice, M3/1 Šempeter pri Novi Gorici – Ajdovščina – Vodice in M5 Vodice – MRP Jarše (Ljubljana) – Novo mesto. Za potrebe gradnje TE-TOL je predvideno dodatno napajanje obstoječega prenosnega omrežja. Energetika Ljubljana bo svoje omrežje širila v občine Brezovica, Dobrova – Polhov Gradec in Ig, v manjši meri še v Dol pri Ljubljani in Škofljico.

V regiji je v Zalogu eno od šestih državnih skladišč blagovnih zalog nafte in njenih derivatov, za katerega je predvidena razširitev (SPN MOL, 2008), nekatere občine so vezane na skladišča izven regije, na primer Ivančna Gorica na Ortnek. Tako se zmanjša občutljivost na nestabilnost trga z nafto in naftnimi derivati. Dve največji podjetji za oskrbo s tekočimi gorivi sta Petrol in OMV Slovenija, le manjši delež odpade na manjše dobavitelje. Oskrba poteka zanesljivo, vendar v treh občinah (Dobropolje, Log Dragomer in Šmartno pri Litiji) po podatkih iz leta 2007 ni bencinskih servisov. Najbolj opremljena je Ljubljana z 32 servisi, 6 jih je v Litiji, 5 v Logatcu in Kamniku, v ostalih so eden do trije.

Če povzamemo, je regija dokaj dobro preskrbljena s posameznimi energetskimi viri (glej grafični prikaz), vendar med občinami obstajajo tudi velike razlike. V pozitivnem smislu oskrbe izstopa MOL z manjšimi primestnimi občinami in Domžale. Slabša je oskrbljenost izrazito podeželskih občin, na primer Dobropolja, Velikih Lašč, Litije, Moravč, Ivančne Gorice, Iga, Dobrove – Polhovega Gradca, do katerih se infrastrukture največkrat ne gradi zaradi neekonomičnosti in premajhnega števila odjemalcev. Najbolj izstopajoči regionalni prostorsko-energetski problemi so:

- naraščajoča poraba električne energije,
- nerentabilnost, premajhna dobičkonosnost projektov ogrevanja z biomaso,
- ni regionalnega koncepta oskrbe z energijo, le manjše število izdelanih občinskih energetskih konceptov,
- neusklajenost razvojnih programov, politik in želja investitorjev,
- umeščanje novih proizvodnih in linijskih objektov v prostor, otežena rekonstrukcija zaradi okoljskih zahtev, počasnih upravnih postopkov, zahtev lokalnih skupnosti, neskladnosti zemljiške knjige in katastra z dejanskim stanjem in drugih zemljiško-posestnih nerešenih vprašanj,
- neupoštevanje državnih prioritet na lokalni ravni,
- neusklajenost prostorskih podatkov (topografske karte, katastri ...),
- previsoka raba toplote za ogrevanje objektov zaradi slabe izolacije, načina gradnje, uporabe materialov,
- zastarelo oziroma preobremenjeno distribucijsko omrežje za električno energijo na nekaterih RTP-jih, na primer Kočevje, Vrhnika,
- kurilno olje kot prevladujoč vir za ogrevanje v podeželskih občinah,
- slabo izvajanje ukrepov za učinkovito rabo energije s strani občin in individualnih uporabnikov zaradi nizke stopnje osveščenosti,
- slaba osveščenost za URE in rabo OVE tako s strani velikih porabnikov kot tudi individualnega porabnika [poraba, gradnja],
- slabo izkoriščanje lokalnih potencialov za proizvodnjo energije in

- potencialna gradnja EU energetskega koridorjev (električni vodi, plinovodi, naftovodi).

VII Analiza komunalnega in vodnega gospodarstva

1 Analiza obstoječega in bodočega stanja komunalnega in vodnega gospodarstva

V tem obdobju smo predvsem intenzivno zbirali in začeli analizirati obstoječe in bodoče stanje v LUR. Ugotavljati smo probleme s področja oskrbe s pitno vodo, načini odvajanja in čiščenja odpadne in padavinske vode, načini ravnanja z odpadki, vodnogospodarski objekti in ureditve. Oskrba z vodo, odvajanje ter čiščenje onesnaženih voda, načini ravnanja z odpadki, vodnogospodarskimi objekti in ureditve, zagotavljajo temeljne pogoje za bivalni standard in določeno proizvodnjo ter bistveno prispevajo k varovanju okolja in naravnega ravnovesja. Pomembno pri realnem strateškem načrtovanju komunalne in vodnogospodarske infrastrukture je, zajeti vse oblike stvarnega dogajanja in trendov. To dogajanje in trende je veliko težje prilagajati, kot pa spremeniti posamezna navodila, odloke in predpise (občinske in državne) ali celo zakone.

V LUR živi večina prebivalcev v mestih in ima relativno zelo dobra pokritost z vodovodnimi sistemi in že zgrajenimi mešanimi kanalizacijskimi sistemi. Na območju LUR še ni v celoti ustrezno rešena problematika odpadkov (tako kot v celotni Sloveniji ne), prav tako ne varstvo pred poplavami, kjer je narejenega zelo malo.

2 Osnovne splošne ugotovitve

Osnovne splošne ugotovitve so naslednje:

- relativno zelo dobra pokritost z vodovodnimi sistemi (ca 98 % od tega ca 78 % z javno oskrbo in ca 20 % z lokalnimi vodovodi)
- amortiziranost omrežja predvsem v Ljubljani, Domžalah in Kamniku idr.
- relativno velike vodne izgube v vodovodnih sistemih
- potreba po zamenjavi azbestnih cevovodov z novimi
- relativno slabo izvajanje varstva vodnih virov, ki jih ogroža intenzivno kmetijstvo, promet idr.
- nepovezanost vodovodnih sistemov v regijski vodovodni sistem za čimbolj varno oskrbo z zdravo pitno vodo
- dograjenost vseh večjih kanalizacijskih sistemov vključno s čistilnimi napravami (CCN Ljubljana, Domžale – Kamnik, idr.). Zgrajenih kanalov v osrednji slovenski regiji, kamor spada LUR je ca 67 %, očiščenih odpadnih voda pa je ca 90 %.
- intenzivna izgradnja in dograjevanje kanalizacijskih sistemov in komunalnih čistilnih naprav v primestnih občinah LUR-a
- omejena snovna in energetska izraba odpadkov, vključno z blatom iz ČN;
- organizacijska nepovezanost izvajalcev v javnih službah in gospodarstvu;
- ogroženost pred poplavami (jugozahodni del Ljubljane, Grosuplje idr.).

3 Osnovni razvojni problemi

3.1 Oskrba s pitno vodo

Na področju oskrbe s pitno vodo so ugotovljeni naslednji problemi:

- nujno potrebno izvajanje omejitev v skladu z odloki v vodovarstvenih območjih vodnih virov;
- zmanjšati problem onesnaževanja podzemnih voda s strani kmetijstva;
- urediti oz. povezati vodovodne sisteme v regijski vodovodni sistem;
- izvajati aktivno zaščito vodarn - bogatenje podtalnice;
- oskrba z vodo v LUR-u ne sme biti omejitveni faktor razvoja;
- vodne izgube bo potrebno zmanjšati (na ca 20 %);
- urediti občasno predvsem mikrobiološko neustreznost vode v lokalnih vodovodih;
- urediti kopanje gramoza in nekontrolirano zasipanje z odpadki
- urediti neustreznost lokacije skladiščenja naftnih derivatov in nevarnih snovi;
- urediti neaktivirane oz. rezervne vodne vire;
- urediti nezadostno opremljanje stavbnih zemljišč;

3.2 Odvajanje in čiščenje odpadne in padavinske vode

Na področju odvajanja in čiščenja odpadne in padavinske vode so ugotovljeni naslednji problemi:

- nedograjena kanalizacija s ČN v manjših naseljih. Upoštevati se mora predvsem »Operativni program odvodnje in čiščenja komunalnih odpadnih voda«;
- upoštevati bo potrebno načelo, da tam, kjer se zgradi vodovod, se zgradi tudi javna kanalizacija in da se novih sosesk večjih od 100 P (ali PE) ne sme zgraditi brez kanalizacije;
- izgraditi neopremljenost kanalizacijskega omrežja z zadrževalnimi bazeni;
- izvajati zadrževanje in možnosti ponikanja neonesnažene padavinske vode (strehe);
- urediti pomanjkljivo evidenco (ne)priključenih prebivalcev na kanalizacijski sistem
- oceniti zmanjševanje napajanja-ponikanja v podtalnico zaradi asfaltiranih površin;
- pri reševanju odvoda odpadnih voda pri ločenih sistemih, se mora obvezno rešiti probleme tudi odvoda padavinskih in zalednih voda;
- padavinsko vodo naj se čim dlje časa zadrži na mestu nastanka;
- zastarelost ČN – potreba po izgradnji III, stopnje čiščenja v občutljivih območjih (npr. povirje Krke);
- uvesti ponovno uporabo prečiščenih odpadnih voda kjerkoli bo to možno (npr. za namakanje v kmetijstvu, požarno varnost itd.);
- urediti nerazrešeno problematiko blata iz čistilnih naprav. Na večini čistilnih naprav se blato obravnava kot odpadek. Blato iz ČN naj se obravnava kot surovinsko snov, ki se naj uporabi oz. vrne v kroženje snovi v naravo, predvsem pri velikih napravah preko anaerobne obdelave (pretvorba v bioplin) in preko kompostiranja z organskimi odpadki v kompost, ne pa sežiga.

3.3 Ravnanja z odpadki

Na področju ravnanja z odpadki so ugotovljeni naslednji problemi:

- zbiranje in odlaganje mešanih, nerazvrščenih in neprocesiranih odpadkov;
- okoljska in geološka neustreznost lokacij (npr. na Barju);
- pomanjkanje prostora na današnjem odlagališču;
- obremenjevanje okolja zaradi neustreznosti ureditve starih odlagališč;
- nelegalna, divja odlagališča in nekontrolirano odvrženi odpadki v naravo;
- omejena snovna in energetska izraba odpadkov;
- problem koncentrirane dejavnosti na eni lokaciji;
- organizacijska nepovezanost izvajalcev v javnih službah in gospodarstvu;
- postopek ločenega zbiranja odpadkov se uspešno uvaja, vendar pa ne zajema takšnega ločevanja kot je v razvitih državah;
- ločeno zbrani odpadki se v zelo majhnem deležu reciklirajo npr. kompostirajo.

3.4 Vodnogospodarski objekti in ureditve

Na področju vodnogospodarskih objektov in ureditev so ugotovljeni naslednji problemi:

- varovanje pred poplavami - poplavno ogrožena področja Ljubljane, Vrhnike, Grosupljega, Kamnika idr. Potrebna je izgradnja mokrih ali suhih zadrževalnikov.
- varovanje vodotokov pred onesnaževanjem s kontrolirano kakovostjo prelivajočih in (ne)očiščenih voda
- vodotoki, ki so že bili kopalne vode, naj to spet postanejo (Ljubljana, Gradaščica, Kamniška Bistrica idr.)
- hidroenergetska izraba reke Save s HE naj izboljša in ne poslabša oskrbe s pitno vodo
- poplavna zemljišča in vodovarstvena območja se naj 100 % pokrivajo z NATURO.

VIII Analiza telekomunikacij

Empirično spremljanje in preučevanje vplivov in posledic razvoja ter implementacije telekomunikacij (infrastrukture in storitev) ter širše IKT, IKI in ID v Sloveniji ter na ravni statističnih/razvojnih regij je v tem trenutku precej težavno. V državi je nekaj institucij, ki opisano dejavnost izvajajo – Statistični urad RS (SURS), Ministrstvo za gospodarstvo - Direktorat za elektronske komunikacije in pošto, Agencija za pošto in elektronske komunikacije RS (APEK) – vendar nobena izmed njih ne izvaja funkcij sistematičnega spremljanja ter analiziranja zgoraj omenjenih pojavov in procesov na regionalni ravni. Enako velja za akademski neprofitni projekt RIS Raba interneta v Sloveniji, ki ga izvaja Center za metodologijo in informatiko v okviru Fakultete za družbene Univerze v Ljubljani. Rezultati nekaterih projektov bi se sicer dali prilagoditi ravni regij vendar ne bi bili reprezentativni, ker so vzorci za njihovo pridobivanje prilagojeni državnim ravni.

Naslednji problem se nanaša na pridobivanje uporabnih podatkov na ravni naselij oz. občin s strani posameznih operaterjev fiksne in mobilne telefonije. Le-teh ni moč pridobiti na zgoraj omenjeni ravni predvsem zaradi varovanja poslovnih skrivnosti operaterjev.

Kvalitativne informacije, ki smo jih pridobili od občin LUR-a na področju razvoja telekomunikacijske infrastrukture in storitev pa so pokazale, da na tem področju LUR tarejo precejšnji problemi. Gre predvsem za obstoj – pretežno – podeželskih območij, ki nimajo: optičnih kabelskih povezav, kakovostni dostop do interneta in signal mobilne telefonije. Poleg tega LUR tarejo problemi kot so: prepočasno uvajanje novih telekomunikacijskih storitev, neobstoj ekonomskega motiva pri potencialnih investitorjih za razvoj omrežij in storitev na redko poseljenih podeželskih območjih, neizkoriščanje priložnosti, ki se ponujajo z razvojem telekomunikacijske infrastrukture in storitev.

Na osnovi pridobljenih informacij in znanja tem področju lahko tvegamo izjavo, da – kljub že dobro desetletje trajajočemu procesu gospodarskega ter družbenega prestrukturiranja in prizadevanj države za spodbujanje razvoja informacijske družbe – Slovenija še ni informacijska družba in da se njen gospodarski, družbeni in prostorski sistem še vedno nahaja pretežno v industrijski ali fordistični paradigmi razvoja.

Menimo, da opisane težave, ki smo jih imeli pri pridobivanju ustreznih informacij glede stopnje razvitosti in uvajanja telekomunikacij v gospodarsko, družbeno in prostorsko tkivo LUR-a, v veliki meri odražajo še vedno prevladujoče "stanje duha" na tem področju v LUR-u in v Sloveniji. Kljub sorazmerno dobri opremljenosti s telekomunikacijami v osrednjih razvojnih območjih Slovenije in LUR-a, menimo da še ni prišlo do "smrti razdalje", ki jo je napovedal Cairncross (Cairncross, 1997). Zdi se, da hitro razvijajoče se telekomunikacije in na njih temelječe dejavnosti le v omejenem obsegu vplivajo na spreminjanje življenjskih in delovnih navad prebivalcev LUR-a. Ne nazadnje je to moč zaznati v naraščajoči (delovni) mobilnosti in prometnih tokovih znotraj in izven LUR-a.

Proces gospodarskega prestrukturiranja in prilagajanja domačih podjetij ter drugih razvojnih subjektov (države, lokalnih skupnosti) liberalnemu delovanju evropskega in globalnega trga v Sloveniji prostorsko spremljamo večinoma na klasičen način: načrtujemo in posodabljammo obstoječo ter izgrajujemo novo prometno (predvsem cestno in manj železniško), energetska in komunalna infrastruktura ter se usmerjamo v organizirano ponujanje razpoložljivih prostih, komunalno opremljenih površin za pritegovanje potencialnih tujih investitorjev v pretežno industrijske dejavnosti. Izjema je načrtovanje telekomunikacijske infrastrukture. Te ugotovitve veljajo v celoti tudi za LUR.

V obdobju prehoda iz pretežno industrijske v informacijske družbo bo prišlo v Sloveniji in v njenih regijah do časovno težje določljivega obdobja prepletanja prvin industrijske in e-ekonomije. Tako npr. LUR kljub naglemu razvoju telekomunikacij podobno kot Slovenija v celoti zaostaja za možnim razvojem predvsem kar zadeva delež storitev z visoko dodano vrednostjo, pri investicijah v raziskave in razvoj ter pri uporabi telekomunikacijske infrastrukture ter storitev v gospodarstvu in lokalni samoupravi. RRP LUR 2007-13 napr. poskuša to pomanjkljivost odpravljati z udejanjanjem strategije uvajanja elektronskega poslovanja v lokalne skupnosti (e-občine).

Za hitrejša reševanja opisanega položaja se zavzemamo za oblikovanje razvojnega koncepta, ki bi temeljil na programskem povezovanju koncepta razvoja pametnih skupnosti in regionalnih strategij za informacijsko družbo. Sočasni obstoj prvin industrijske in informacijske ekonomije ter opisane družbene in prostorske implikacije, nakazujejo potrebo po vzpostavitvi takšnega sistema regulacije, ki bi razvojni položaj po eni strani ustrezno upošteval, po drugi strani pa vzpostavil pogoje za hitrejši razvoj informacijske družbe.

Na ravni LUR-a bi po našem mnenju bilo potrebno vsebinsko tesno povezati pripravo regionalnih strategij informacijske družbe s pripravo ter posodabljanjem regionalnih razvojnih programov in regionalnih prostorskih načrtov. Za to pa so potrebne ustrezne strokovne podlage s katerimi v LUR-u za enkrat še ne razpolagamo.

IX Regionalna prometna študija

1 Splošno

V celotni regiji živi skoraj pol milijona ali natančno 493.432 prebivalcev, od tega 54% ali 268.537 v Mestni občini Ljubljana. V celotni regiji je 214.867 delovnih mest, od tega velika večina, tj. 164.899 ali 77% v Ljubljani. V regiji je 192.668 aktivnih prebivalcev, od tega v Ljubljani 102.733. Očitno je v ostalih, neljubljanskih občinah skoraj dvakrat več aktivnih prebivalcev kot delovnih mest. Zato je logično, da je ljubljansko zaledje močno odvisno od Ljubljane, ki je zaposlitveno, gospodarsko, šolsko, kulturno in trgovsko središče regije in države. Seveda je tudi Ljubljana močno odvisna od svojega zaledja.

Za regijo je značilna zelo visoka stopnja motorizacije in znaša 530 osebnih avtomobilov/1.000 prebivalcev (leto 2006). To je nad povprečjem mnogih zahodnoevropskih mest.

Znotraj regije se okoli 67% potovanj opravi z osebnimi avtomobili, 10% z javnim prometom, 7% s kolesi in 16% peš. Prevladuje torej raba osebnega avtomobila. V Ljubljani se sicer nekoliko manj potovanj opravi z osebnimi avtomobili (58%), v ostalih občinah pa ustrezno več (74%) in še manj z javnim prometom (8%) in drugimi prometnimi sredstvi.¹⁴

Za ljubljansko urbano regijo je sedaj značilna monocentrična prostorska struktura z izrazito dominacijo Ljubljane (zlasti glede delovnih mest, ki so skoraj vsa v Ljubljani) in monomodalno prometno strukturo z izrazito dominacijo osebnega avtomobila.

2 Opremljenost s prometno infrastrukturo

Prometni sistem Ljubljanske urbane regije sestavljajo:

- cestni sistem,
- železniški sistem,
- kolesarski sistem,
- letališče,
- pristanišče.

Letališče Jožeta Pučnika in Luka Koper sicer ležita zunaj območja regije, a funkcionalno predstavljata sestavni del njene prometne ponudbe.

Iz analize je razvidno, da tako rekoč vse poti vodijo samo na eno mesto, v Ljubljano. Tangencialnih povezav pravzaprav ni. V tej smeri so ostale občine povezane le z regionalnimi cestami nižjega reda.

V območju ljubljanske urbane regije torej povsem dominira Ljubljana. Prostorski monocentričnosti in monomodalnosti je torej potrebno dodati še eno

¹⁴ Anketa po gospodinjstvih, raziskava potovalnih navad prebivalcev ljubljanske regije, PNZ, Ninamedia, URBI, 2003.

enostranskost: izstopajočo prometno opremljenost Ljubljane in slabo opremljenost drugih občin.

3 Prometne razmere

Cestni motorni promet

Tudi prometni tokovi so skoraj izključno usmerjeni radialno, tj. proti Ljubljani. Praktično na vseh ljubljanskih radialnih vpadnicah je toliko prometa, da v jutranji in popoldanski urni konici prihaja do zastojev.

Ponekod je problematičen tudi potek tranzitnega prometa skozi naselje. V tem smislu izstopajo zlasti Domžale, Mengeš, Trzin, Medvode, Vrhnika, Škofljica in Litija.

Javni promet

Medtem ko je za cestni motorni promet značilna nadaljnja rast prometa, se količina potnikov na avtobusnem javnem prometu vztrajno zmanjšuje.

Od leta 2000 se je npr. število potnikov na medkrajevnem in primestnem avtobusnem prometu zmanjšalo za 40%. Spremenila se je tudi struktura potnikov. Še vedno se nekoliko zmanjšuje količina potnikov na mestnem javnem prometu. Število potnikov na vlakih je stabilno s tendenco počasne rasti.

Ocena učinkovitosti sedanjega prometnega sistema

Dostopnost do Ljubljane, kot dominantnega in prevladujočega središča Ljubljanske urbane regije, je z osebnimi avtomobili načeloma dobra. To velja predvsem za občine, skozi katere potekajo avtoceste. Vendar se v jutranji in popoldanski urni konici vse bolj kažejo zastoji. Avto kot najodličnejši predstavnik mobilnosti postaja ovira samemu sebi. Vstop v Ljubljano je z vseh štirih krakov problematičen. Skoraj v vseh križiščih glavnega ljubljanskega cestnega omrežja je prekoračena njihova prepustnost, kar v konicah povzroča zastoje in dolge vrste.

Glavne težave so torej v Ljubljani. Težave s prepustnostjo so pa tudi v nekaterih okoliških središčih, in sicer v Medvodah, Mengšu in Trzinu, Škofljici in Lavrici in na Vrhniki. V vseh teh okoliških središčih težavo povzročajo tokovi, ki so usmerjeni proti Ljubljani.

Večina javnega prometa se izvrši z avtobusi. Glavna težava avtobusnega prometa je, da obratuje na mešanih vozniških površinah in je torej skupaj z ostalim motornim prometom vključen v zastoje, hkrati pa še ustavlja na postajališčih. Poleg tega seveda vozi le po nekaterih cestah. Zato je potovalni čas z javnim prometom bistveno daljši kot z osebnim avtomobilom. To je eden glavnih vzrokov, da se število potnikov na javnem prometu zmanjšuje.

4 Sklep

V Ljubljanski urbani regiji so torej ugotovljene tri izrazite enostranskosti:

1. Poudarjena monocentrična prostorska struktura z izrazito dominacijo Mestne občine Ljubljana.
2. Izrazita modalna enostranskost, kjer povsem dominira raba osebnega avtomobila.
3. Povsem enostranska opremljenost s prometno infrastrukturo, saj tako rekoč vse poti vodijo le v eno mesto: v Ljubljano.

Izrazita monocentrična prostorska struktura ostale občine Ljubljanske urbane regije degradira v servis Ljubljane, v njen rezervoar delovne sile in potrošnikov, in ne v aktiven del metropole in njenih funkcij. Nadaljnje pretirano kopičenje dodatnih programov v Ljubljano ta razkorak še povečuje.

Izrazita raba osebnega avtomobila je posledica visoke stopnje motorizacije, ki še narašča, razmeroma velike količine razpoložljivih parkirišč v ljubljanskem urbanem jedru, katerih število še narašča, in nekonkurenčnega medkrajevnega, primestnega in mestnega javnega prometa. Poleg tega na to enostranskost močno vpliva tudi struktura rabe površin, kjer dominira trgovska dejavnost, ki tudi še narašča. In to zlasti v Ljubljani.

Monocentrična prostorska struktura in enostranska prometna opremljenost povzročata preveliko koncentracijo prometnih tokov na ljubljanskih vpadnicah vseh kategorij. Ta koncentracija povpraševanja ni usklajena z zmogljivostjo teh vpadnic in celotnega ljubljanskega omrežja. Niti z zmogljivostjo cestnega omrežja niti z zmogljivostjo in kakovostjo javnega prometa. In kot kažejo nekatere študije, ne bo niti v prihodnje, če se bo nadaljevala dosedanja razvojna smer.

Koncentracija prometnih tokov na ljubljanskih vpadnicah in v celotni Ljubljani, izrazita raba osebnega avtomobila in nekonkurenčnost javnega prometa povzročajo zastoje in nedostopnost, ki v Ljubljani poslabšuje bivalne in delovne razmere in duši razvojne potenciale prestolnice in celotne regije. Kajti posledica sedanjega razvoja in njenega nadaljevanja je odmiranje ljubljanskega mestnega tkiva, zlasti njenega urbanega jedra, in s tem umiranje na obroke celotne Ljubljanske urbane regije.

Na tej podlagi lahko izpostavimo štiri ključne probleme:

- Prostorska monocentričnost, ki metropolitanskost regije zreducira zgolj na območje Mestne občine Ljubljana, s čimer je po eni strani onemogočen razvoj prestolničnih funkcij evropskega formata, ki je v danih razmerah mogoč le v obliki somestja. Po drugi strani pretirana koncentracija prometnih tokov, ki je usmerjena v Ljubljano, mesto hromi in duši. Povzroča nedostopnost, več nesreč, slabše okoljske razmere in druge nevšečnosti.
- Neprimerna raba površin, njihova razmestitev in gostota prav tako vplivajo na slabšanje razmer. Pospeševanje zlasti trgovskih dejavnosti, ki

zahtevajo veliko parkirišč in izrazito spodbujajo rabo osebnega avtomobila, preprečuje večjo vlogo javnega prometa, tudi v razmerah, ko bi bil ta dovolj zmogljiv in kakovosten. Zlasti pa še tedaj, ko so locirana v območjih, kjer ni pričakovati zmogljivejšega javnega prometa.

- Nekonkurenčnost medkrajevnega, primestnega in mestnega javnega prometa ne omogoča resnične izbire prometnega sredstva in povzroča izključno odvisnost od osebnega avtomobila. Poleg tega poslabšuje razmere na cestah z vsemi znanimi negativnimi posledicami.
- Vse to vodi do postopnega odmiranja tkiva ljubljanskega urbanega jedra, s tem pa umiranje celotne Ljubljanske urbane regije. Kajti umiranje najvitalnejšega organa pomeni tudi umiranje celotnega telesa.

Nadaljevanje dosedanjega razvoja bi bilo podobno samomoru. To patološko nagnjenje je potrebno spremeniti. S spremenjeno urbanistično in prometno politiko prihodnjega razvoja.

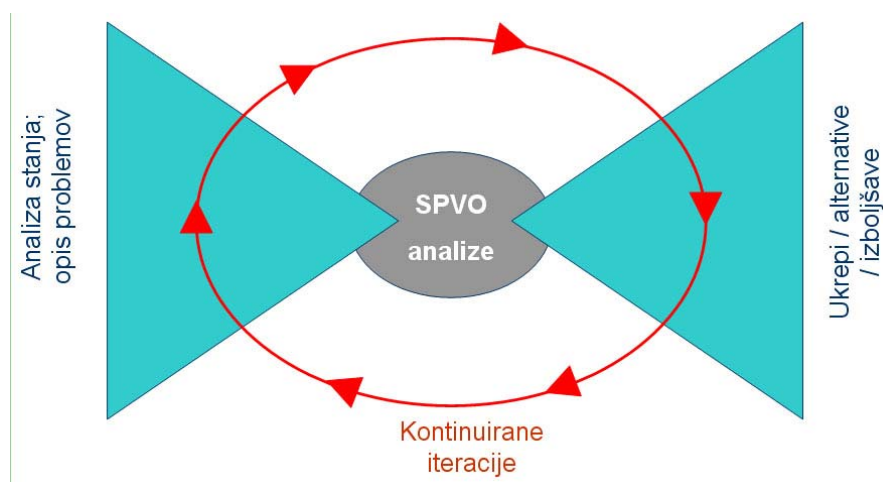
X Izdelava strateške presoje vplivov na okolje za zasnove prostorskih ureditev

Sintezna faza izdelave strokovnih podlag bodo zasnove prostorskih ureditev (ključna aktivnost št. 4), za katere je treba po projektni nalogi izdelati celovito presojo vplivov na okolje (CPVO). Ker bodo strokovne podlage predstavljale šele prvo fazo izdelave RPN LUR, zanje v formalnem, pravnem smislu izvedba CPVO ni potrebna, prav tako ne formalno okoljsko poročilo (pri tem upoštevamo določila Uredbe o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje, UL RS st. 73/05 ter Direktive 2001/42/EC - Direktiva SEA).

Zaradi navedenega smo dela zasnovali vsebinsko, metodološko in postopkovno kot strateško oceno, ki bo poleg sistematičnega pregleda prostora in tolmačenja njegovega stanja, potencialov ter kakovosti, zagotavljala analizo možnih vplivov prostorskih scenarijev oziroma prostorskih zasnov na okolje. Pri tem ni poudarjena sprejemljivost vplivov, pač pa možne in potrebne izboljšave zasnov (scenarijev), ter odprava / blažitev nekaterih problemov v okolju, pri čemer so upoštevani tudi družbeni in gospodarski vidiki oziroma cilji.

Takšen pristop je uveljavljen v državah, kjer strateško ocenjevanje ni vezano na dovoljevanje planov, pač pa na njihovo izboljševanje že od najzgodnejših načrtovalskih faz, z udeležbo čim več zainteresiranih deležnikov. Skladno s to prakso smo strateško oceno izvedli s ciljem, da se zasnove, ki bodo predmet presoje, pripravi čim bolje. To pomeni, da so potek in rezultati ocene usmerjeni v identifikacijo tiste/tistih alternativ, ki najbolje izpolnjuje-jo postavljene gospodarske in družbene razvojne cilje ob čim manjših škodah v okolju / prostoru oziroma čim večjem upoštevanju okoljevarstvenih in trajnostnih ciljev.

Pristop strateške ocene vplivov na okolje je zastavljen v obliki metuljčka (t.i. »Bow-Tie approach«) – glej sliko 1.

Slika 1: Shematski prikaz pristopa strateške ocene vplivov na okolje.

Vhodni podatki za analizo predstavljajo analizo stanja in problemov, ki obsega povezovanje ciljev RPN LUR in ciljev strateške ocene vplivov na okolje, evidenco ciljev regionalnega prostorskega načrtovanja, pregled konkretnih ciljev RPN,

identifikacijo problemov LUR, ki naj bi jih omililo/rešilo regionalno prostorsko načrtovanje ter povezovanje z drugimi (sektorskimi) strateškimi cilji.

Izhodni parametri/rezultati strateške ocene vplivov na okolje bodo v prihodnjih fazah obsegali predloge ukrepov/alternativ/izboljšav s katerimi bodo identificirani pogoji za trajnostni razvoj na posameznih področjih.

V okviru dela so predvidene konstantne iteracije tako vhodnih kot izhodnih parametrov z namenom stalnega izboljševanja predlogov ukrepov/alternativ/izboljšav v okviru rezultatov strateške ocene vplivov na okolje.

V dosedanjem delu na strateški oceni vplivov na okolje smo vzporedno s potekom dela na ključnih aktivnostih 1-4 zbirali podatke o ciljih, stanju, problemih, planih in okoljskih politikah v LUR. Zbiranje podatkov je bilo organizirano v obliki razgovorov/delavnic na občinah znotraj LUR ter pregledovanja in analiz občinskih in nadrednih (nacionalnih, regionalnih) programov/planov na področju varstva okolja. Namen tega je bil identificirati tista področja dela oziroma problemske sklope, ki bodo predmet podrobnejše obdelave v okviru strateške ocene vplivov na okolje.

Rezultati so podani v treh sklopih in sicer:

1. pregled ciljev/stanja/problemov na področju vplivov na okolje
2. identifikacija tem/problemskih sklopov, katerim je posvečena podrobna obravnava

Identificirane teme/problemski sklopi ki so predmet podrobne obravnave v okviru strateške ocene vplivov na okolje so: (1) odpadki, (2) promet, (3) kmetijstvo, (4) gospodarstvo/industrija, (5) infrastruktura, (6) narava, (7) izredni dogodki, (8) zdravje in (9) obvodna rekreacija.

3. analiza projektov v okviru regionalnega razvojnega programa, ki so predmet podrobnejših analiz v okviru strateške ocene vplivov na okolje

Strateška presoja vplivov na okolje je v okviru ključne aktivnosti št. 3 - Lokacijska študija razvojnih projektov iz RRP LUR podrobneje obravnavala naslednje projekte v smislu identifikacije in določitve podlag in meril za presojanje ustreznosti umestitve v prostor na lokalni ravni:

- Dostopnost za kakovost življenja
- Načrtovanje za zagotovitev kakovostnega življenjskega prostora
- Podporno okolje za podjetništvo
- Ohranjena dediščina
- Učinkovite komunalne storitve

V prihodnjih fazah izdelave strokovnih podlag za RPN LUR bo delo na strateški oceni vplivov na okolje osredotočeno na identifikacijo vplivov predlaganih scenarijev razvoja in zasnov na okolje ter njihovem izboljšanju z vidika zmanjševanja vplivov.